

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ
2003. GADĀ

2004. gada aprīlis

LATVIJAS
CILVĒKTIESĪBU
UN ETNISKO
STUDIJU CENTRS

LATVIAN CENTRE
FOR HUMAN
RIGHTS AND
ETHNIC STUDIES

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ 2003. GADĀ

LATVIJAS CILVĒKTIESĪBU UN ETNISKO STUDIJU CENTRS

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ 2003. GADĀ

© Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs

Starptautiskās Helsinku Cilvēktiesību federācijas daliborganizācija

Alberta iela 13, Rīga LV 1010

tel. 371-7039290

fax: 371-7039291

e-pasts: office@humanrights.org.lv

www.humanrights.org.lv

Izdevums sagatavots iespiešanai: SIA *Puse Plus*

ISBN 9984-9707-4-4

SATURS

Priekšvārds	6
Ievads un politiskais konteksts	7
Vēlēšanas un politiskās tiesības	8
Tiesu vara un nacionālie cilvēktiesību aizsardzības mehānismi	9
Starptautisko cilvēktiesību aizsardzības institūciju rekomendācijas Latvijai	10
Spīdzināšana, pazemojoša apiešanās un tiesību aizsardzības institūciju darbinieku dienesta pilnvaru pārsniegšana	15
Apstākļi ieslodzījuma vietās	17
Patvēruma meklētāji un nelegālie imigranti	19
Psihoneiroloģiskās iestādes	21
Mazākumtautību aizsardzība	22
Pilsonība	25
Rasisms, ksenofobija un diskriminācija	28
Vārda brīvība un pulcēšanās brīvība	32
Dzimumu līdztiesība un sieviešu tiesības	34
Bērnu tiesības	35
Pacientu tiesības	37
1. pielikums LCESC juridiskās konsultācijas 2003. g.	40
2. pielikums LCESC aktivitātes 2003. g.	41
LCESC 2003. gada finansialās darbības pārskats	55

Priekšvārds

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs (LCESC) tika izveidots 1993. gadā kā neatkarīga, nevalstiska organizācija, kas ir aktīva cilvēktiesību un etnisko attiecību jomā. Centrs nodarbojas ar cilvēktiesību monitoringu, pētniecību un politikas analīzi, interešu aizstāvību, cilvēktiesību izglītību un apmācību, kā arī sniedz iedzīvotājiem juridiskas konsultācijas par cilvēktiesību jautājumiem. LCESC ir dalīborganizācija Starptautiskajā Helsinku Cilvēktiesību federācijā (*International Helsinki Federation for Human Rights*) – cilvēktiesību organizāciju tīklā, kas darbojas daudzās Eiropas drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) dalībvalstīs.

2003. gadā LCESC saņēma finansējumu no Atvērtās Sabiedrības institūta (Budapešta), kā arī finansējumu projektiem no Eiropas Komisijas, ES Eiropas Rasisma un ksenofobijas monitoringa centra un Nīderlandes Helsinku komitejas (MATRA). LCESC turpināja īstenot divas Sorosa Fonda-Latvija deleģētās programmas – *Cilvēktiesību un etniskās saskaņas programmu* un programmu *Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimo interešu aizstāvībai*.

2003. gada oktobrī LCESC tika piešķirta Maksa van der Stūla balva. Balvu piešķir starptautiska žūrija, kuru vadīja EDSO augstais komisārs Rolfs Ekeuss. Apbalvojumu 2001. gadā izveidoja Nīderlandes Ārlietu ministrija. Centram tā tika piešķirta par izciliem sasniegumiem mazākumtautību tiesību un situācijas uzlabošanā EDSO dalībvalstīs.

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ 2003. GADĀ

Ievads un politiskais konteksts

2003. gads Latvijai bija pēdējais gads pirms pievienošanās Eiropas Savienībai un NATO, kas stipri ietekmējis valsts politikas virzību. Kaut arī šajā periodā cilvēktiesību joma netika izvirzīta par prioritāti, vairākas Apvienoto Nāciju Komiteju un Eiropas Padomes pārstāvju starptautiskās rekomendācijas veicinājušas pievērsties galvenajām cilvēktiesību problēmām, respektīvi, cilvēktiesību ievērošanai slēgtajās iestādēs. Uzmanība tika pievērsta ne tikai problēmām cietumos (pirmstiesas ieslodzījums, apstākļi un procedūras), garīgās veselības aprūpes iestādēs un nelegālo imigrantu nometnēs, bet arī policijas vardarbības izpausmēm un neatkarīgu sūdzību institūciju trūkumam.

Tai pašā laikā neatrisināts palicis pilsonības jautājums, ar tikai nelielu progresu naturalizācijas tempos un nepilsoņu tiesību jomā. Mazākumtautību tiesību problēmas nav mainījušās kopš iepriekšējiem gadiem, ieskaitot arī neratificēto Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par mazākumtautību aizsardzību.

Gada laikā pieaugusi spriedze par mazākumtautību izglītības reformu. Jauna tendence ir tā, ka parādījušies dažādi priekšlikumi kas, iespējams, varētu negatīvi ietekmēt pulcēšanās brīvību. Neiecietības jautājumu un sabiedrības atbildības nepārzināšana atklājās, vairākiem augsta ranga politiķiem sniedzot intervijas nacionāli radikālā publikācijā, kurā pārstāvēti gan antisemitiski, gan homofobiski uzskati.

Politiskais konteksts valstī gada laikā ir nedaudz mainījies. Koalīcijas valdība sastāvēja no četrām partijām: lielākās parlamenta partijas – premjerministra Jaunā laika (27 mandāti), Latvijas Pirmās partijas (9 mandāti), Zaļo un zemnieku savienības (12) un TB/LNNK (7). Kaut gan sākotnēji ciešākā sadarbība tika pasludināta starp pirmajām divām, pakāpeniski pieaugošā spriedze starp tām ES referendumā priekšvakarā 20. septembrī noveda pie atklātām nesaskaņām.

Vienlaikus krīzi pārdzīvoja arī Saeimas kreisais spārns. Koalīcija Par Cilvēktiesībām Vienotā Latvijā, kurā ietilpa Tautas saskaņas partija, Līdztiesība un Sociālistiskā partija, februāra otrajā pusē sabruka, Tautas saskaņas partijai pametot koalīciju ar mērķi pārtapt par Rietumeiropas stila sociālistiski demokrātisku partiju un skaidri paužot savu atbalstu iestājamai Eiropas Savienībā. Radikālākie apvienības spēki turējās vienkop līdz jūnijam, kad Latvijas Sociālistiskā partija nodibināja savu frakciju ar 5 deputātiem. Septembrī atlikušie bijušie PCTVL deputāti un viens Tautas saskaņas partijas biedrs reģistrēja jaunu,

radikālāku PCTVL ar sešiem biedriem. Krīze Tautas saskaņas partijā turpinājās un, kaut arī frakcijā vēl bija 9 biedri, gada beigās daži svarīgi neparlamentārieši pameta partiju.

Tautas partija, kas bija piedalījusies jau vairākās iepriekšējās valdībās, saglabāja stabilitāti opozīcijā ar 20 deputātiem.

Vēlēšanas un politiskās tiesības

Galvenais notikums vēlēšanu jomā 2003. gadā Latvijā bija referendums par iestāšanos Eiropas Savienībā, kas notika 20. septembrī. Balsošanas tiesības bija pilsoņiem, kas vecāki par 18 gadiem. Latvija bija pēdējā no kandidātvalstīm, kur notika referendums, un sabiedriskās domas aptaujas pirms vēlēšanām parādīja augsto skepticismu pret ES. Tomēr rezultāti – 72,5% balsstiesīgo vēlētāju piedalīšanās un 67% balsojums “par” – apliecināja negaidīti lielu iestāšanās atbalstītāju pārsvaru. Referendums tika atzīts par demokrātisku un taisnīgu, tikai ar dažiem nebūtiskiem pārkāpumiem (piem., viens vēlētājs balsoja divas reizes).

5. martā Satversmes tiesa atcēla balsošanas tiesību ierobežojumu Saeimas vēlēšanu likumā, kas personām pirmstiesas apcietinājumā liedza balsošanas tiesības. Referendums bija pirmais gadījums, kad šis spriedums bija īstenojams. Kaut arī iespēja balsot cietumos tika piedāvāta, Centrālā vēlēšanu komisija saņēma četras sūdzības no personām pirmstiesas apcietinājumā, kas apgalvoja, ka neesot bijis iespējas balsot, jo nebija pieejamas pases. Aizliegums balsot personām pirmstiesas apcietinājumā vēl nav bijis svītrots no likuma par pašvaldību vēlēšanām.

Nepilsoņiem nav paredzētas tiesības balsot pašvaldību vēlēšanās, un, neskatoties uz vairāku starptautisko organizāciju rekomendācijām piešķirt šīs tiesības, dominējošais viedoklis vairumā politiķu, Valsts prezidenti ieskaitot, neliecināja par to, ka šīs rekomendācijas varētu pat tikt izvirzītas diskusijām. Tai pašā laikā gada beigās tika izvirzīti grozījumi Satversmei un likumam par pašvaldību vēlēšanām, lai atļautu ES pilsoņiem piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

Turpinājās diskusija par likumiem, kas ierobežo tiesības kandidēt vēlēšanās. Līdztiesības partijas līdere Tatjana Ždanoka, kuras tiesības kandidēt 2002. gada Saeimas vēlēšanās tika noraidītas, pamatojoties uz viņas darbošanos Komunistiskajā partijā pēc juridiskās tās darbības pārtraukšanas 1991.gada 13.janvārī, uzturēja savu prasību pret Latviju Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Viņas pieteikums tika pieņemts izskatīšanai, bet gada beigās spriedums vēl tika gaidīts.

Vasarā Juridiskā komisija iesniedza Saeimai priekšlikumu vēl uz desmit gadiem pagarināt aizlieguma termiņu vēlēšanās kandidēt bijušajiem VDK darbiniekiem, jo esošais likums noteica aizliegumu uz 10 gadiem, kas būtu beidzies 2004.gadā. Grozījumi, kas paredz 20 gadu ilgu vēlēšanu tiesību ierobežojuma periodu sākotnējo 10 gadu vietā, gada beigās tika pieņemti Saeimā otrajā lasījumā.

Tajā pašā laikā, pretēji politiķu vairuma dominējošajam viedoklim atbalstīt vēlēšanu tiesību ierobežojuma turpinājumu Saeimas vēlēšanās, Saeima 2004.gada janvārī pieņēma lēmumu neiekļaut Eiropas parlamenta vēlēšanu likumā aizliegumu kandidēt vēlēšanās personām, kas ir vai ir bijušas VDK darbinieki un pēc 1991.gada 13.janvāra darbojušās Komunistiskajā partijā.

Tiesu vara un nacionālie cilvēktiesību aizsardzības mehānismi

Satversmes tiesa

2003. gadā Satversmes tiesa no fiziskām personām saņēma 452 iesniegumus. 331 no tiem tika atzīts par nepieņemtiem Satversmes tiesai, pārējos virzīja izskatīšanai kolēģijās, un 14 gadījumos tika ierosināta lieta. Lietas ierosināja arī pēc Saeimas deputātu pieteikuma (1), ģenerālprokurora pieteikuma (1), Valsts cilvēktiesību biroja pieteikumiem (2), pašvaldību (4) un juridisko personu (1) pieteikumiem. Kopumā 2003. gadā Satversmes tiesa ierosināja 23 lietas un pieņēma 16 spriedumus. Vairāki no tiem skar konkrētus cilvēktiesību jautājumus (vārda brīvība, tiesības uz taisnīgu tiesu utt.).

Kriminālprocess

Ar 2002. gada 1. novembri spēkā stājās Kriminālprocesa kodeksa (KPK) norma, kas noteica, ka no dienas, kad lieta saņemta tiesā, līdz tās izskatīšanas pabeigšanai pirmās instances tiesā pirmstiesas apcietinājuma termiņš nedrīkst pārsniegt 18 mēnešus. Taču izņēmuma gadījumos (krimināllietās par sevišķi smagiem noziegumiem, ja tie saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu) Augstākās tiesas Senāts var šo termiņu pagarināt.

Trīs konstitucionālās sūdzības iesniedzēji apstrīdēja šīs normas (KPK 77. panta septītās daļas 3. teikums) atbilstību Satversmes 92. pantam (tiesības uz taisnīgu tiesu). Tas tika pamatots ar vairākiem apstākļiem, un viens no tiem bija tas, ka nav nodrošinātas tiesājamā tiesības izteikt viedokli par apcietinājuma termiņa pagarināšanu un iemesliem, ko norāda tiesa, lūdzot šo pagarināšanu. Ar 27. jūnija spriedumu Satversmes tiesa atzina, ka tiesības tikt uzklautam, kaut vai rakstveidā, ir vienas no svarīgākajām apcietinātās

personas procesuālajām garantijām. Ne kodeksa normas, ne Senāta prakse šajā gadījumā nenodrošina tiesības piedalīties tiesas sēdē vai citādi izteikt savu viedokli, līdz ar to ir pārkāpts līdzvērtīgu iespēju princips un tiesības uz taisnīgu tiesu. 1. oktobrī šā sprieduma rezultātā stājas spēkā Kriminālprocesa kodeksa grozījumi, kas noteic, ka maksimālo apcietinājuma termiņu var pagarināt augstākas instances tiesa, dodot iespēju apcietinātajam paust viedokli par pirmstiesas apcietinājuma termiņa pagarināšanu.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzējs apstrīdēja Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 96.(2) pantu, kurš noteic, ka aizstāvis krimināllietā var būt tikai Latvijas Republikas zvērināts advokāts. Ar 6. oktobra spriedumu Satversmes tiesa atzina, ka juridiskais jēdziens "advokāts" jātulko paplašināti, ar to saprotot personas tiesības saņemt juridisko palīdzību, brīvi izvēloties aizstāvi vai pārstāvi dažādās lietās no iespējami plašāka kvalificētu juristu loka un atsevišķos likumā noteiktos gadījumos arī no citu personu loka. Tiesa arī atzina, ka, tā kā kriminālprocess ir īpašs process, aizstāvji tajā var būt vienīgi kvalificēti juristi. Tomēr norma, kas noteic, ka tie var būt tikai advokāti, var novest pie Satversmes 92. panta pārkāpuma, jo Zvērinātu advokātu kolēģija pašlaik nevar pilnā mērā garantēt visām personām kriminālprocesā savlaicīgu, pieejamu un kvalitatīvu aizstāvību, līdz ar to arī tiesības uz taisnīgu tiesu. Tiesa nosprieda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. pantam un ir spēkā neesoša no 2004. gada 1. marta, ja likumdevējs atbilstoši negrozīs advokātu darbības tiesisko regulējumu.

Starptautisko cilvēktiesību aizsardzības institūciju rekomendācijas Latvijai

2003. gada otrajā pusē Latvijas valdība ziņoja attiecīgajām ANO komitejām par to, kā valsts pildījusi ANO Starptautisko konvenciju par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, ANO Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (ICCPR), kā arī ANO Konvenciju pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem (CAT). Augustā ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja izskatīja Latvijas 4. un 5. periodisko ziņojumu attiecībā uz Starptautiskās konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu izpildi. ANO Cilvēktiesību komiteja un Komiteja pret spīdzināšanu pauda bažas par to, ka Latvijas otrais ziņojums par ICCPR izpildi un sākotnējais ziņojums par CAT izpildi tika iesniegti attiecīgi ar četrus un deviņus gadus nokavēšanos.

Gan ANO Cilvēktiesību komiteja (HRC), gan Komiteja pret spīdzināšanu (CAT) izteica nopietnus kritiskus aizrādījumus attiecībā uz policiju. CAT pauda bažas par policijas darbinieku vardarbību, ko dažkārt varētu uzskatīt par spīdzināšanu. Tāpat tika norādīts,

ka trūkst statistikas par policijas vardarbības gadījumu skaitu, lietas apstākļiem un iznākumu, tomēr HRC atzīmēja, ka kopš 2003. gada tiek atsevišķi uzskaitīti policijas darbinieku pārkāpumi, kas saistīti ar fizisku vardarbību.

CAT pievērsa uzmanību tam, ka Valsts policijas leikšējās drošības dienestu nevar uzskatīt par neatkarīgu izmeklēšanas iestādi, un arī HRC puda bažas par to, ka nepastāv neatkarīgs uzraudzības mehānisms attiecībā uz sūdzībām, kas saistītas ar krimināllietu ierosināšanu pret policijas darbiniekiem. Abas komitejas aicināja Latviju veikt stingrus pasākumus, lai novērstu visu veidu policijas vardarbību, lai nodrošinātu, ka sūdzības par vardarbību tiek izmeklētas nekavējoties un objektīvi, lai pret vainīgajiem tiktu uzsākta kriminālvajāšana un lai cietušajiem tiktu nodrošināta efektīva kompensācija. HRC ieteica Latvijai izveidot neatkarīgu institūciju, kam paredzētas tiesības saņemt un izmeklēt visas sūdzības par pārmērīgu spēka lietošanu un citiem gadījumiem, kad policija ļaunprātīgi pārsniedz savas pilnvaras.

CAT kritizēja apstākļus, kādos aizturētie tiek turēti policijas nodaļās, kā arī to, ka Kriminālprocesa kodeksā aizturētajiem nav paredzētas tiesības sazināties ar ģimenes locekļiem, bet ar ārstu pēc savas izvēles aizturētā persona var tikties tikai tādā gadījumā, ja to atļauj attiecīgas amatpersonas. Bažas tika izteiktas par to, ka aizturētajām personām tiek atteikta vai kavēta iespēja saņemt juridisko palīdzību, kā arī par to, ka apsūdzētajiem jāatmaksā saņemtā juridiskā palīdzība gadījumā, ja viņi lietu zaudē. Komiteja aicināja Latviju pieņemt uzvedības kodeksu, kas policijai jāievēro nopratināšanas laikā, kā arī uzlabot apstākļus slēgtajās iestādēs, īpaši policijas nodaļās, un nodrošināt aizturētajām personām tiesības sazināties ar ģimeni, saņemt paša izvēlēta ārsta palīdzību, kā arī juridisko palīdzību no aizturēšanas brīža.

Gan HRC, gan CAT izteica bažas par cietumu pārpildītību, ilgo laiku, ko personas pavada pirmstiesas apcietinājumā, īpaši par pirmstiesas apcietinājuma biežo piemērošanu un ilgumu nepilngadīgajiem. Komitejas aicināja Latviju saīsināt pirmstiesas apcietinājuma laiku un risināt cietumu pārpalikuma jautājumu.

CAT atzinīgi novērtēja to, ka Latvijā uzsākts jauns projekts, kas paredz iesaistīt nevalstiskās organizācijas brīvības atņemšanas vietu monitoringā. Tā arī aicināja valsti plānot ratificēt ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem Papildprotokolu, kas paredz izveidot nacionālu institūciju, kura veic monitoringu slēgtajās iestādēs.

HRC aicināja pagarināt laiku, kādā var tikt iesniegta pārsūdzība par Bēgļu lietu departamenta lēmumu gadījumos, kad pieteikums par bēgļa vai alternatīvā statusa iegūšanu tiek izskatīts saīsinātajā kārtībā. Nav pārliecības, ka pašreiz izraidīšanas gadījumā pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi. CAT ieteica Latvijai ieviest ar likumu noteiktu termiņu, cik ilgi drīkst turēt apcietinājumā patvēruma meklētājus, kuru pieteikums noraidīts un kuriem izsniegts izbraukšanas rikojums.

HRC pievērsa uzmanību tam, ka alternatīvais dienests ir divas reizes ilgāks nekā militārais dienests, un aicināja Latviju nodrošināt, lai alternatīvā dienesta ilgums nebūtu diskriminējošs.

Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja (CERD) ieteica izstrādāt visaptverošu diskriminācijas novēršanas likumu un papildinājumus Darba likumam, kā arī mudināja pilnībā iestrādāt likumdošanā tādu rasu diskriminācijas definīciju, kāda noteikta konvencijā. Šī komiteja arī rekomendēja pieņemt atsevišķu likumu pret organizātiem un citiem propagandas pasākumiem, kas musina uz rasu diskrimināciju, neatkarīgi no grupas vai organizācijas juridiskā statusa. Tā ieteica Latvijai pieņemt un uzlabot likumdošanu, kas nodrošina efektīvu aizsardzību un kompensāciju attiecībā uz jebkurām rasu diskriminācijas izpausmēm. Latvija tika aicināta pielikt pūles, lai cīnītos ar aizspriedumiem, kā arī paaugstinātu izpratni un iecietību gan profesionāļiem, kuru darbs saistīts ar personām, kas pieder pie minoritāšu grupām, gan sabiedrībā kopumā.

Gan CERD, gan HRC aicināja Latviju sekmēt integrācijas procesu, dodot nepilsoņiem, kuri ir ilglaicīgi Latvijas iedzīvotāji, tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās, kā arī samazināt citus ierobežojumus nepilsoņiem, īpaši nodarbinātības jomā.

CERD ieteica Latvijai nodrošināt, lai ar Valsts valodas likumu netiktu radīti nevajadzīgi ierobežojumi, kas var novest pie etniskās diskriminācijas. Komiteja aicināja garantēt, lai būtu pieejama latviešu valodas apmācība. HRC pievērsa uzmanību iespējamām negatīvām sekām, ko citās valodās runājošajiem varētu radīt prasība sazināties latviski (izņemot noteiktus gadījumus) valsts institūcijās un saziņā ar valsts iestāžu darbiniekiem. Tā aicināja Latviju veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērstu šādas politikas negatīvo ietekmi un, ja vajadzīgs, piemēram, veicināt tulkošanas pakalpojumu izveidi.

Gan CERD, gan HRC joprojām izraisīja bažas noteiktais laikposms, kurā minoritāšu vidusskolām jāpāriet uz mācībām latviešu valodā, un šīs komitejas mudināja Latviju veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai šī pāreja neradītu minoritātēm negatīvas sekas. CERD mudināja Latviju elastīgi attiekties pret to personu vajadzībām, kuras skar izglītības

reforma, uzsverot to, ka nepieciešams ciešs dialogs ar skolām, un aicinot Latviju pārbaudīt, vai tiek uzturēta augsta izglītības kvalitāte. Abas komitejas pauda bažas par atšķirīgo valsts atbalstu privātskolām atkarībā no mācībvalodas un norādīja, ka valsts subsidijas privātskolām jāpiešķir bez diskriminācijas.

Abas komitejas savos atzīumos norādīja uz lielo nepilsoņu skaitu. CERD atzīmēja, ka pieaug personu skaits, kas nenokārto valsts valodas eksāmenu, savukārt HRC vērsa uzmanību uz iespējamiem šķēršļiem, ko rada prasība nokārtot valodas eksāmenu. CERD ieteica dziļāk izpētīt iemeslus, kāpēc naturalizācijas temps ir tik lēns, lai varētu veidot stratēģijas, kas vērstas uz konkrētām potenciālo pretendentu grupām. HRC aicināja Latviju ar visiem līdzekļiem mudināt reģistrēt pilsoņu statusā tos nepilsoņu bērnus, kuri dzimuši Latvijā pēc 1991. gada 21. augusta. HRC pauda bažas par romu (čigānu) minoritātes sociālo un ekonomisko situāciju.

HRC aicināja Latviju veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai novērstu sieviešu nelikumīgu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai un sodītu vainīgos, kā arī nodrošinātu īpašu aizsardzību sievietēm, kuras ir cietušas šādā nodarījumā. HRC vērsa uzmanību uz to, ka trūkst vispusīgas informācijas par vardarbību ģimenē, un mudināja Latviju izstrādāt nepieciešamo politiku un likumdošanu, lai cīnītos ar šo vardarbības veidu, izveidot krīzes centru uzticības tālruņus, cietušo atbalsta centrus, kā arī informēt sabiedrību, izplatot informāciju masu saziņas līdzekļos.

HRC uzsvēra, ka Latvijā pastāv sieviešu diskriminācija attiecībā uz darba samaksu, ka nav sniegts pietiekami daudz informācijas par šādu tiesas prāvu skaitu un iznākumu, un ka Latvijai ar visiem iespējamiem līdzekļiem jānodrošina vienāda attieksme pret sievietēm un vīriešiem gan publiskajā, gan privātajā sfērā.

CERD aicināja Latviju, gatavojot nākamo periodisko ziņojumu, plašāk konsultēties ar sabiedriskajām organizācijām, kas pievēršas cilvēktiesībām. HRC lūdza 12 mēnešu laikā sniegt informāciju par to, kā ieviestas HRC rekomendācijas attiecībā uz naturalizāciju, nepilsoņu statusu, valsts valodas politiku un izglītības likumdošanu. CAT lūdza Latviju gada laikā sniegt informāciju par veiktajiem pasākumiem saistībā ar rekomendācijām, kas attiecas uz cietumu pārāpdzīvotību, policijas nopratināšanas kodeksa pieņemšanu, kā arī termiņu, cik ilgi var tikt aizturētas personas, kuru patvēruma pieteikums noraidīts.

Valsts cilvēktiesību birojs

2003. gadā Valsts cilvēktiesību biroja (VCB) budžets tika palielināts no 96 000 latu līdz 140 000 latu. Tika nodibināta Bērnu tiesību aizsardzības nodaļa ar pieciem darbiniekiem. VCB saņēma 1437 rakstiskus iesniegumus un 3332 mutvārdu sūdzības. Lielākā daļa no tām iesniegta par tiesībām uz taisnīgu, atklātu un savlaicīgu tiesu. Otra lielākā sūdzību grupa bija saistīta ar tiesībām uz humānu apiešanos un cieņas respektēšanu, un daudz sūdzību tika saņemtas par sociāli ekonomiskiem jautājumiem.

Tiesībsarga biroja likumprojekts

2003. gada 30. jūnijā pēc Valsts prezidentes un Ministru prezidenta rīkojuma tika izveidota darba grupa, lai līdz 2003. gada 1. decembrim izstrādātu likumprojektu par valsts tiesībsarga (ombuda) institūciju, kā arī priekšlikumus par šīs institūcijas ieviešanu. To paredzēts veidot, paplašinot Valsts cilvēktiesību biroju, tā tiesisko mandātu un darbības jomas, kā arī pastiprinot tā neatkarību. Tiesībsarga atzinumiem un ieteikumiem paredzēts rekomendējošs, nevis saistošs raksturs.

Administratīvais process

2003. gada 1. jūlijā bija jāstājas spēkā jaunajam Administratīvā procesa likumam, taču netika piešķirti pietiekami līdzekļi tā ieviešanai – budžetā bija paredzēta tikai pietā daļa no nepieciešamajiem 4 miljoniem latu. Līdz ar to likuma stāšanās spēkā tika atlikta līdz 2004. gada 1. februārim. Tomēr 2003. gadā sākās administratīvo tiesnešu atlase un mācības, lai 2004. gadā līdz ar likuma stāšanos spēkā darbu varētu sākt administratīvās tiesas.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

2003. gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesā (ECT) pret Latviju iesniegtas 254 sūdzības. Izskatīšanai reģistrētas 133 no tām. 2003. gadā ECT pieņēma vienu spriedumu lietā pret Latviju ("Sļivenko pret Latviju"), un drīzumā tika gaidīti vēl divi spriedumi ("Tatjana Ždanoka pret Latviju", kur iesniedzēja apstrīdēja aizliegumu kandidēt Saeimas vēlēšanās, kas pamatots ar viņas dalību Komunistiskajā partijā pēc 1991. gada 13. janvāra, un "Sisojeva pret Latviju", kur iesniedzēja sūdzējās par pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijā anulēšanu, tā pārkāpjot viņas tiesības uz ģimenes vienotību). Līdz gada beigām ECT pieņēma izskatīšanai pēc būtības vēl sešas lietas, kurās atbildētāja ir Latvijas valsts.

Lai gan Latvija jau iepriekš bija maksājusi kompensāciju, slēdzot mierizlīgumu lietā, ko izskatīja ECT, 2003. gadā valstij pirmoreiz bija jāmaksā kompensācija, pamatojoties uz šīs tiesas spriedumu. Aprīlī valdība akceptēja 15 000 eiro (8985 latu) kompensācijas izmaksu Aleksandram Laventam, pamatojoties uz 2002. gadā pieņemto spriedumu, savukārt decembrī tika pieņemts lēmums par 20 000 eiro (13 400 latu) kompensācijas izmaksu Tatjanai un Karīnai Sļivenko.

Tatjana Sļivenko un viņas meita tika izraidītas no Latvijas kā padomju militārpersonas ģimenes locekles, pamatojoties uz Latvijas un Krievijas līgumu par karaspēka izvešanu. Viņu sūdzība tika pieņemta izskatīšanai, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantu (tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi), kā arī 14. pantu (diskriminācijas aizliegums) saistībā ar 5. pantu (tiesības uz brīvību un drošību). Lai gan tiesa apstiprināja, ka prasība izbraukt no valsts bijušajām citas valsts militārpersonām ir leģitīma, tā atzina, ka Latvija pārkāpusi konvencijas 8. pantu, neizvērtējot prasītāju individuālos apstākļus un iespējamo draudu nacionālajai drošībai. Tiesa piesprieda izmaksāt Tatjanai un Karīnai Sļivenko kompensāciju morālā kaitējuma atlīdzībai 10 000 eiro apmērā katrai.

Spīdzināšana, pazemojoša apiešanās un tiesību aizsardzības institūciju darbinieku dienesta pilnvaru pārsniegšana

Policijas vardarbība arī 2003.gadā turpināja izraisīt bažas, izpelnoties nopietnu kritiku no ANO Cilvēktiesību komitejas un Komitejas pret spīdzināšanu. Abās komitejās satraukumu raisījuši apgalvojumi par policijas ļaunprātīgu apiešanos ar indivīdiem, un ANO Komiteja pret spīdzināšanu norāda, ka atsevišķos gadījumos to varētu uzskatīt par spīdzināšanu. Abas komitejas aicina Latviju veikt nopietnus pasākumus, lai novērstu šādus ļaunprātīgas apiešanās gadījumus no policijas puses, nodrošināt nekavējošu un neatkarīgu izmeklēšanu, vainīgo saukšanu pie atbildības un efektīvu kompensāciju nodrošināšanu cietušajiem. Cilvēktiesību komiteja aicina Latviju izveidot neatkarīgu sūdzību izskatīšanas mehānismu ar izmeklēšanas pilnvarām. Komiteja pret spīdzināšanu savukārt vērš uzmanību apgalvojumiem par pieejamības liegšanu un aizkavēšanu advokātiem un praksi, ka zaudētas lietas gadījumā apsūdzētajam jāsedz izdevumi par juridisko palīdzību. Tā aicina Latviju garantēt policijas aizturētajām personām tiesības informēt radniekus par aizturēšanas faktu, tiesības uz ārstu pēc savas izvēles un advokātu no aizturēšanas brīža.

2003.gada sākumā Delfi interneta konferencē iekšlietu ministrs Māris Gulbis aicināja sabiedrību nebaidīties sūdzēties par "iekšlietu darbinieku patvaļu". Atbildot uz lasītāju

sūdzībām par nereto "liecību izsišanu" policijas iecirkņos, Gulbis atzina, ka "viņš guvis apstiprinājumu tam, ka metode, kā iegūt pierādījumus vai liecības vajadzīgajā lietā, šad tad tiek pielietota nelikumīga, no padomju laikiem pārņemta". Kaut arī Latvijas Krimināllikuma 294.pants paredz kriminālatbildību par piespiešanu dot liecības nopratināšanā, ja tā saistīta ar vardarbību, tās piedraudējumu vai ņirgāšanos par nopratināmo, un ja to izdarījis pirmstiesas izmeklēšanas izdarītājs, tomēr no 1995.–2003.gadam Latvijā reģistrēts tikai viens šāds noziedzīgs nodarījums.

Tikai sākot ar 2003. gadu, Valsts policija sāka atsevišķi apkopot statistiku par policijas vardarbību pret personām. Valsts policijā veiktas 183 dienesta pārbaudes par policijas vardarbību pret personām, 9 gadījumos pārkāpumi apstiprinājušies un 12 policijas darbinieki disciplināri sodīti. Rīgā no 71 sūdzības nav apstiprinājusies neviena. Citās sūdzību izskatīšanas iestādēs, piemēram, Iekšlietu ministrijā un prokuratūrā, detalizēta, atsevišķi apkopota statistika par policijas vardarbību nav pieejama.

2002.gadā pēc privāti saņemtas ziņas par izvarošanu četri policijas darbinieki nelikumīgi iegāja kādā privātmājā Rīgā un piekāva divus aizdomās turētus vīriešus. Pēc Rīgas Galvenās policijas pārvaldes veiktās dienesta izmeklēšanas 2002.gada augustā visi četri policijas darbinieki no darba tika atbrīvoti par dienesta pilnvaru pārkāpšanu, bez ordera ielaužoties mājā. 2003.gada jūnijā tiesā tika izskatīta lieta, kurā viņiem izvirzīja apsūdzību par tišu smagu miesas bojājumu nodarīšanu un dienesta pilnvaru pārsniegšanu. Saskaņā ar apsūdzības rakstu vienu no vīriešiem (čigānu) policisti aizveduši uz Rumbulas stacijas apkārtni, kur to situši un spārdījuši, nodarot smagus miesas bojājumus, kas noveduši pie cietušā nāves. Pēc tam viņš aizvests uz 23.policijas nodaļu, kur konstatēts, ka vīrietis ir miris. Prokurors pieprasīja policistiem piespriest desmit gadu cietumsodu. Apsūdzētie vainu neatzina. 5.jūnijā Latgales priekšpilsētas tiesa atzina visus policistus par nevainīgiem un attaisnoja pierādījumu trūkumu dēļ, norādot, ka, lai gan ekspertizē tika konstatēts, ka vīrietis ir miris ievainojumu rezultātā, tomēr tā nespēja pilnībā konstatēt, ka tie netika nodarīti pirms policijas darbinieku ierašanās mājās. Prokurors tiesas spriedumu pārsūdzēja, taču līdz 2003.gada beigām Rīgas apgabaltiesa vēl nebija noteikusi apelācijas tiesas sēdes datumu.

Lielākajā daļā no Latvijas 28 policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoriem apstākļi neatbilda starptautiskajiem standartiem. Policijas izolatori Ventspilī, Daugavpilī, Liepājā, Jelgavā, Aizkrauklē un daļa policijas nodaļu Rīgā joprojām bija kritiskā stāvoklī.

2003. gadā Saeima nepieņēma Aizturēšanas un apcietinājuma likumu, neskatoties uz to, ka saskaņā ar 2002.gada 22.oktobra Satversmes tiesas atzinumu indivīdu pamattiesības,

kas noteiktas Satversmes 116. pantā, var ierobežot tikai likums. Patlaban aizturēšanu policijā regulē tikai 1999.gada nolikums par Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoriem.

Līdz gada beigām valdība nebija devusi atļauju publicēt Eiropas Spīdzināšanas novēršanas komitejas otrās periodiskās vizītes (2002.gadā) ziņojumu par slēgtajām iestādēm Latvijā.

Apstākļi ieslodzījuma vietās

2003.gadā Latvijā joprojām saglabājās augsts ieslodzīto skaits – 355 ieslodzītie uz 100 000 iedzīvotāju. 2004.gada 1.janvārī 15 cietumos atradās 8231 ieslodzītais, no kuriem 3269 ieslodzītie jeb 40% atradās pirmstiesas apcietinājumā. Tādējādi, salīdzinājumā ar 2002. gadu, pirmstiesas apcietinājumā esošo skaits samazinājies tikai par 4%. Gada laikā pirmstiesas apcietinājumā esošo nepilngadīgo un sieviešu īpatsvars bija vēl augstāks un svārstījās no 45–50%.

Gan ANO Cilvēktiesību komiteja, gan Spīdzināšanas novēršanas komiteja pauda satraukumu par pirmstiesas apcietinājumu, jo īpaši tā ilgumu un plašo izplatību nepilngadīgo likumpārkāpēju gadījumos, un aicināja Latviju saīsināt pirmstiesas apcietinājuma termiņus un risināt cietumu pārāpdzīvotības problēmu. Pēc Latvijas amatpersonu apgalvojumiem, Latvijas cietumos nepastāv pārāpdzīvotība, jo dzīvojamā platība saskaņā ar nacionālās likumdošanas normām ir 2,5 m² uz pieaugušo, pretēji starptautisko organizāciju ieteiktajiem 4m².

Maijā Tieslietu ministrija piešķīra finansējumu papildus 15 tiesnešu vietām, lai paātrinātu lietu izskatīšanu (gan civillietu, gan krimināllietu) Rīgas Apgabaltiesā. Kaut arī tas ir paātrinājis lietu izskatīšanu, apcietināto personu īpatsvars nav ievērojami mainījies.

Ilgūciema sieviešu cietumā visa gada laikā saglabājās ievērojama pārāpdzīvotība. 2003. gada rudenī cietumā ar oficiālajām 350 vietām atradās 478 ieslodzītās sievietes. Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļā, kas paredzēta 130 vietām, atradās 215 apcietinātās personas, tādējādi pārsniedzot oficiālo ietilpību par 65%.

2003.gadā vidū nedaudz samazinājās nepilngadīgo ieslodzīto skaits: no 4,5% no kopējā ieslodzīto skaita uz 3,9%. Kaut arī dažos cietumos uzsāktas izglītības aktivitātes nepilngadīgajiem apcietinātajiem, laiks, ko tie pavada ārpus kameras, ir ierobežots. Pieaugušie apcietinātie joprojām kamerā pavada 23 stundas.

Nožēlojami apstākļi saglabājās Cēsu Audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem izmeklēšanas nodaļā.

Kaut arī Izmeklēšanas cietumu kārtības noteikumi paredz, ka ieslodzīto vēstules aizstāvim nav pakļaujamas cenzūrai, prakse liecina, ka ieslodzītajiem vēstules aizstāvim jāiesniedz atvērtā aploksnē; bez tam vairāku cietumu darbinieki atzina, ka ar vēstuļu saturu iepazīstas cietuma cenzors.

2003. gadā turpinājās vairāku cietumu remontdarbi. 1. novembrī ar Šķirotavas cietuma pāreju uz profesionālo apsardzi tika pabeigta Latvijas cietumu demilitarizācija, kad cietumus apsargāja obligātā dienesta karavīri.

2003. gadā ieslodzījumu vietu pārvaldes Medicīnas daļa saņēma tikai 20% no pieprasītā finansējuma. Daudzos cietumos medicīnas daļu materiālie apstākļi joprojām ir nožēlojami, jo īpaši Centrālcietuma slimnīcā. Pēc Centrālcietuma slimnīcas apmeklēšanas oktobrī Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisārs Alvaro Hils-Robless aicināja Latvijas amatpersonas slimnīcu slēgt. Slimnīcas remontam netika piešķirts finansējums, tāpat netika pabeigta tuberkulozes slimnīcas celtniecība Olainē. Nepietiekamā finansējuma dēļ Centrālcietuma slimnīca nav sertificēta, jo neatbilst veselības aprūpes iestādes standartiem. Cietumos saglabājies augsts tuberkulozes pacientu skaits – 344 ieslodzītie.

Cietumos samazinājās kopējais HIV inficēto skaits – 468 ieslodzīto, bet gandrīz divreiz (no 19 2002. gadā uz 32) pieaudzis AIDS slimnieku skaits. Vasaras vidū kāds ieslodzītais AIDS slimnieks iesniedza prasību pret Centrālcietuma slimnīcu, apgalvojot, ka viņš slimnīcas medicīnas personāla vainas dēļ inficējies ar HIV un C hepatītu, jo cietuma medmāsa, 1999. gadā veicot asins analīzes, nebija izmantojusi vienreizējās lietošanas šļirci. Ieslodzītais pieprasīja 100 000 latu lielu kompensāciju. Novembrī Rīgas apgabaltiesa prasību noraidīja.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes oficiālā informācija liecina, ka vairāk nekā 1/4 daļa ieslodzīto ir narkomāni. 2003. gadā veiktā neatkarīgā aptauja ieslodzīto vidū atklāja, ka narkotiku atkarības problēma ir pat lielāka – 63% ieslodzīto. Neskatoties uz šiem augstajiem rādītājiem, nevienā cietumā nav narkotiku atkarības ārstēšanas programmu.

Finansējuma trūkuma dēļ līdz 2005. gada janvārim tika atlikta Likuma par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļiem stāšanās spēkā, kas paredz plašākas alternatīvas brīvības atņemšanai nepilngadīgajiem. 1. oktobrī darbu uzsāka Valsts probācijas dienests un 30. decembrī tika pieņemts Likums par Valsts probācijas dienestu. Probācijas dienesta

nodaļu izveide visā valsts teritorijā un probācijas funkciju pārņemšana notiks pakāpeniski. 2003. gadā tika izveidots centrālais aparāts Rīgā un probācijas dienesta nodaļas sešos rajonos. Valsts probācijas dienests galvenokārt strādās ar to likumpārkāpēju uzraudzību, kuru sodi nav saistīti ar brīvības atņemšanu, un bijušajiem ieslodzītajiem. Ņemot vērā apcietināto personu lielo īpatsvaru Latvijā, probācijas dienesta funkcijas būtu paplašināmas, un tām vajadzētu aptvert arī pirmstiesas uzraudzību. Decembrī ar ārvalstu finansētāju palīdzību Liepājā tika atklāts pirmais pirmstiesas uzraudzības dienests nepilngadīgajiem.

Patvēruma meklētāji un nelegālie imigranti

Tāpat kā 2002. gadā, arī 2003. gadā Latvija bēgļa statusu nepiešķir nevienai personai, līdz ar to bēgļu skaits palicis iepriekšējais – 8. Sešām personām tika piešķirts alternatīvais statuss, un tagad valstī ir 9 šādas personas. Pēdējo sešu gadu laikā bijuši 134 patvēruma pieprasījumi, bet 2003. gadā saņemti tikai pieci šādi pieteikumi. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde to izskaidro ar labu sadarbību ar Valsts robežsardzi.

Bažas tomēr rada patvēruma meklētāju pieteikumu izskatīšanas kārtība robežkontroles punktos. Ja robežsardzes darbinieks uzskata, ka patvēruma meklētāja stāstītais ir pret-runīgs, nekoncekvents vai pēc būtības neiespējams, vai arī, ja patvēruma meklētājs pirms ierašanās Latvijā uzturējies valstī, kur viņam nedraud briesmas vai kur viņš varēja lūgt un saņemt aizsardzību, viņš šo informāciju kopā ar pieteikumu nosūta Bēgļu lietu departamentam, kas divu dienu laikā var atteikties piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu. Patvēruma meklētājs var šo lēmumu pārsūdzēt vienas darbdienu laikā. ANO Cilvēktiesību komiteja aicināja Latviju pagarināt laiku, kādā var iesniegt pārsūdzību, jo pašlaik nav pārlicības, ka persona var efektīvi izmantot savu tiesību aizsardzības līdzekļus izraidīšanas gadījumā.

Nepastāv vienoti kritēriji, pēc kuriem patvēruma meklētājiem tiek atļauts palikt Latvijā. Divas nedēļas pirms kara sākuma Irākā tika nolemts deportēt Irākas kurdu, kurš Latvijā nelegāli ieradās pirms pieciem gadiem, bēgot no Sadama Huseina režīma. Pirms ieviešanas Olaines nelegālo imigrantu nometnē viņš mitinājās patvēruma meklētāju centrā "Mucenieki", kur palika viņa neoficiālā sieva un deviņus mēnešus vecais dēls.

2003. gada 1. maijā stājās spēkā Imigrācijas likums. Tas noteic, ka policija var aizturēt ārzemnieku, kas nelegāli ieradies valstī, līdz trim stundām un tad nodot Valsts robežsardzei. Valsts robežsardze var aizturēt šo personu līdz 10 diennaktīm, bet ilgāka aizturēšana iespējama tikai ar tiesneša lēmumu. Tiesnesis iesākumā var pieņemt lēmumu

par personas aizturēšanu uz laiku līdz diviem mēnešiem un pēc tam šo termiņu pagarināt uz laiku līdz sešiem mēnešiem, līdz kamēr kopējais aizturēšanas laiks nepārsniedz 20 mēnešus. Iepriekšējais likums neparedzēja nekādus aizturēšanas termiņa ierobežojumus. Tomēr arī tagad problēma saglabājas. Likums nenoteic, ka jālegalizē statuss personai, kura tiek atbrīvota pēc 20 mēnešiem sakarā ar to, ka neviena valsts neatzīst viņu par sev piederīgu un līdz ar to viņu nevar izraidīt. Tāpēc šo personu var no jauna aizturēt uz laiku līdz 20 mēnešiem.

Tiesneša lēmumu par aizturēšanu var atcelt pats tiesnesis pēc prokurora protesta vai augstākas instances tiesas priekšsēdētājs neatkarīgi no prokurora protesta. Ārzemnieks, kuram izsniegts izbraukšanas rikojums, var to septiņu dienu laikā apstrīdēt Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšniekam. Ja pārvaldes priekšnieka lēmums neatceļ šo rikojumu, likumā noteiktos gadījumos to septiņu dienu laikā pēc saņemšanas var pārsūdzēt tiesā.

Stājoties spēkā jaunajam Imigrācijas likumam, gandrīz visas Olaines nelegālo imigrantu nometnē turētās personas sestdienā, 1. maijā, tika nogādātas Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesā, kur dažu stundu laikā tiesnesis pieņēma lēmumu par visu šo personu aizturēšanas pagarināšanu. Laiks, ko šie cilvēki bija pavadījuši nometnē līdz likuma pieņemšanai, netika ņemts vērā, aprēķinot kopējo aizturēšanas ilgumu.

Likums nenoteic, kāds process tiesai jāievēro, pieņemot lēmumus attiecībā uz nelegālajiem imigrantiem. Nav noteiktas aizturēto personu tiesības tiesas sēdē. Nav kritēriju, kas noteic, vai gadījumos, kad personai ilgstoši bijusi pastāvīga dzīvesvieta, ģimenes saites un pat darbs Latvijā, tā jātur apsardzībā līdz statusa noskaidrošanas brīdim. Starp aizturētajiem ir daudz personu, kas Latvijā dzīvojušas vairākus gadus vai pat gadu desmitus, bet pēc PSRS sabrukuma reģistrētas ārpus Latvijas. Pat tad, ja nav pierādāma šo cilvēku saistība ar kādu citu valsti, pēc likuma viņi nav atzīstami par nepilsoņiem. Šajos gadījumos mēdz būt visilgākie aizturēšanas termiņi.

Iespējas saņemt juridisko palīdzību ir ierobežotas, jo aizturētajiem nav līdzekļu, lai atļautos uzaicināt juristu. Valsts šādu iespēju nepiedāvā. Vairākos gadījumos ir pārkāptas aizturēto tiesības iepazīties ar materiāliem, kas saistīti ar viņu aizturēšanu. Valsts Robežsardzes inspektori nometni apmeklē neregulāri un ne vienmēr sniedz personai pilnīgu informāciju par lietas gaitu. Aizturētie var iesniegt sūdzību par savu tiesību pārkāpumiem prokuroram, taču nav zināms gadījums, kad prokurors būtu apmeklējis nometni un ticis ar aizturētajām personām.

Šobrīd aizturēto personu turēšanas kārtību Olaines nometnē nosaka Valsts Robežsardzes pavēle. Tas ir pretrunā ar Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra spriedumu, kas noteic, ka personu pamattiesības, kā paredzēts Satversmes 116. pantā, var ierobežot tikai ar likumu. Aizturēto personu tiesību ierobežojumi, ieskaitot kontaktus ar ģimenes locekļiem, ir līdzīgi kā ieslodzījuma vietās.

2003. gadā Olaines nometnē bija ievietota čigānu tautības sieviete pēdējos grūtniecības mēnešos kopā ar divus gadus vecu bērnu. Viņa ir dzimusi padomju laikā Lietuvā, drīz pārcēlusies uz Latviju, viņai ir pastāvīga dzīvesvieta Latvijā, un viņas bērnu tēvs ir Latvijas pilsonis. Tā kā viņai nekad nav bijis dokumentu, viņai nav nekāda legālā statusa un Dzimtsarakstu departaments atteicies reģistrēt arī bērnu, lai gan tēvam ir šis valsts pilsonība. Tiesa neilgi pirms dzemdībām atbrīvoja šo sievieti no nometnes un atļāva atgriezties ģimenē, norādot, ka viņai pēc iespējas ātrāk jānokārto dokumenti, taču nav skaidrs, kā tas praktiski izdarāms.

Psihoneiroloģiskās iestādes

2003. gadā valdībai neizdevās pieņemt likumprojektu "Par psihiatrisko palīdzību". Martā Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs un Garīgi slimo interešu aizstāvības centrs (Budapešta) Veselības ministrijai iesniedza likumprojekta komentārus. Abas organizācijas norādīja, ka paredzētā pārsūdzības procedūra neatliekamās psihiatriskās palīdzības gadījumos neatbilst starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, ka kritēriji pacienta neatliekamajai hospitalizēšanai ir pārāk plaši un ka tiesības uz informāciju neatbilst starptautiskajiem standartiem. Atbildot uz iesniegtajiem komentāriem, Veselības ministrija izveidoja darba grupu likumprojekta pārstrādāšanai saskaņā ar ieteiktajām rekomendācijām.

Par spīti vairākkārtējām diskusijām par psihiskās veselības aprūpes sistēmas reformēšanu un Pasaules Veselības organizācijas rekomendācijām aizvietot lielās psihiatriskās slimnīcas ar alternatīvās aprūpes pakalpojumiem sabiedrībā pēc iespējas tuvāk pacienta dzīvesvietai, valdība vēl arvien neko nav darījusi, lai nopietni attīstītu alternatīvo aprūpi personām ar psihiskās veselības traucējumiem. 2003. gadā aptuveni 1000 cilvēku bija rindā uz pansionātiem personām ar garīga rakstura traucējumiem. Latvijā ir tikai viens dienas centrs personām ar psihiskās veselības traucējumiem un līdz šim alternatīvās aprūpes pakalpojumu attīstīšanu galvenokārt atbalstījuši ārvalstu finansētāji, it īpaši Atvērtās Sabiedrības institūts un Sorosa fonds – Latvija.

2003. gadā aktualizējās jautājums par datu aizsardzību psihiatrijā. Februārī Latvijas Psihiatru asociācijas Lauku Psihiatru sekcija vērsās pie valsts un nevalstiskajām organizācijām ar mērķi panākt Labklājības ministrijas 1998. gada 28. janvāra rīkojuma Nr. 24 "Par psihisko traucējumu un psihisko slimību valsts reģistra izveidi" atcelšanu. Rīkojums paredz, ka par katru pacientu, kam diagnosticē jebkādas, arī vieglas īslaicīgas psihiskus traucējumus kā neirozes, garīgu izsīkumu (astēniju) u.tml. ārstam jānosūta valsts reģistram plaša informācija (vārds, uzvārds, personas kods, dzīvesvieta, pilsonība, dzīves apstākļi, izglītība, iztikas pamatlīdzekļu avots, sociālais stāvoklis, pamatdiagnoze, blakus diagnozes u.c.), kas ļauj identificēt konkrēto pacientu, viņa diagnozi un sociālās problēmas. Lai gan valsts reģistra turētājs "Psihiatrijas centrs" norāda, ka individuālie dati tiek vākti tikai statistikas vajadzībām, Labklājības un Veselības ministriju normatīvie akti paredz daudz plašākas konfidencialās informācijas izmantošanas iespējas. Valsts cilvēktiesību birojs sniedza atzinumu par minēto LM rīkojumu un norādīja, ka pieprasīto sensitīvo datu apjoms ir nesamērīgi liels. VCB norādīja, ka šāda reģistra izveidošana "ir atzīstama par diskriminējošu attiecībā pret personām ar garīgās veselības traucējumiem, jo, pamatojoties tikai uz to, ka personai ir psihiski traucējumi, tiek ierobežotas personas tiesības uz privāto dzīvi". 2003. gada novembrī Veselības ministrija izveidoja darba grupu, kas gatavo jaunu reģistra nolikumu.

2003. gada 2. februārī Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā izcēlās ugunsgrēks, kura laikā gāja bojā viens pacients, bet 17 pacienti saindējās ar tvana gāzi. Ugunsgrēkā izdega nodaļas pirmā stāva koridors. Pēc ugunsgrēka tika izdots rīkojums, ka visās slimnīcās jāuzstāda dūmu detektori.

Mazākumtautību aizsardzība

Kaut arī 2003.gadā dažās mazākumtautību tiesību jomās bija vērojams zināms progress, īpaša situācijas uzlabošanās tomēr nav notikusi un dažas problēmas ir pat saasinājušās. 2002.gada novembrī Īpašo uzdevumu ministra posteņa sabiedrības integrācijas lietās un tā pakļautībā esošā Sekretariāta izveide un attīstība vedināja domāt, ka jaunā valdība sabiedrības integrācijai piešķirs lielāku prioritāti. Gada beigās Sekretariātā bez Ministra biroja, Administratīvā departamenta un Juridiskās nodaļas darbojās Sabiedrības integrācijas departaments, Mazākumtautību lietu departaments, Līvu nodaļa un jaunizveidotā Mazākumtautību kultūras un informācijas nodaļa. Sekretariāta štatu veidoja ap 30 darbinieku. Sekretariāta pārziņā tika nodota ES direktīvas 2000/43/EC (Rasu direktīvas) īstenošana un sadarbība ar latviešiem ārzemēs. Sekretariātā tika izveidota Tautību un sabiedrības integrācijas konsultatīvā padome ar mazākumtautību pārstāvju līdzdalību. Tomēr četras valdības koalīcijas partijas nespēja rast vienošanos par

sabiedrības integrācijas jautājumiem, un rudenī Īpašo uzdevumu ministrs saņēma asu politisko kritiku no koalīcijas partneriem. Sekretariāta darbu kavēja nepieciešamība aizstāvēt savas pozīcijas pret pārmetumiem par tā darba neefektivitāti un mērķu nelietderību. Konflikta palielināšanās starp partiju Jaunais laiks, ko pārstāvēja Ministru prezidents, un Latvijas Pirmo partiju, par kuras locekli kļuva ministrs Nils Muižnieks, nesekmēja valdības atbalstu Sekretariāta prioritātēm un pat tā esamībai.

Savā otrajā darbības gadā Sabiedrības integrācijas fonds no pakļautības Tieslietu ministrijai nonāca Sekretariāta pakļautībā. 2003.gadā Sabiedrības integrācijas fonda budžetu veidoja 1 354 723 lati. Turpinot projektu finansēšanu, fonds piešķir 940 000 latu projektiem etniskās integrācijas jomā. 60% no šā finansējuma veidoja ES Phare, bet 40% – valsts budžeta līdzekļi. Jauna iniciatīva bija atbalstīt pieaugušo latviešu valodas apguves programmu, kurai piešķirts finansējums 150 000 latu apjomā.

Cita valsts iestāde – 1996. gadā dibinātā Izglītības un zinātnes ministrijai pakļautā Latviešu valodas apguves valsts programma (LVAVP) – turpināja savu darbību valodas un metodoloģijas apmācības jomā visā Latvijā. 2003. gadā LVAVP budžetu veidoja 1 039 191 lats. Tomēr valsts budžeta īpatsvars bija mazāk par pusi (41%) no kopējā līdzekļu skaita, savukārt 29% no budžeta veidoja ES “Phare 2000” līdzekļi un 30% – Apvienoto Nāciju Attīstības programmas (ANAP) finansējums. 2003.gadā vairāk nekā 9 000 kursu dalībnieku apguva latviešu kā otro valodu. Līdz ar to visu programmas darbības gadu garumā kursu apmeklējumu skaits ir sasniedzis 68 000. Bez tam mazākam dalībnieku skaitam tika piedāvāti metodikas un bilingvālo mācību kursi.

Progress likumdošanā par mazākumtautību valodu lietojumu tika panākts 5. jūnijā, kad pēc 24 Saeimas opozīcijas pārstāvju pieteikuma iesniegšanas Satversmes tiesa nolēma, ka Radio un televīzijas likuma prasība, kas citu valodu, izņemot latviešu valodas, lietojumu privātajos elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos ierobežoja līdz 25% no kopējā pārraižu laika, ir pretrunā ar Satversmi. Kaut arī tiesa atzina, ka šī norma ierobežo vārda brīvību, tā tomēr argumentēja, ka šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis stiprināt latviešu valodas stāvokli sabiedrībā. Taču, tā kā ierobežojumu mērķi nav īstenojušies praksē pieejamo alternatīvo (krievvalodīgo) plašsaziņas līdzekļu izplatības dēļ, un, kā atzīst tiesa, tie nav samērīgi citu, mazāk ierobežojamu līdzekļu izmantošanas iespēju dēļ tā paša mērķa sasniegšanai, šī likumdošanas norma ir pretrunā ar Satversmes 100.pantu. Atzīstot, ka šī likuma norma ir pretrunā ar Satversmes pantu par vārda brīvību, tiesa tomēr neizskatīja citus iesniegtajā pieteikumā norādītos apsvērumus: starptautisko dokumentu saistošo raksturu, diskriminācijas aizliegumu, mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras identitāti. Ierobežojošā likuma norma tika atcelta un zaudēja

spēku ar tiesas lēmuma datumu. Tomēr līdz gada beigām Saeima vēl nebija izskatījusi likuma grozījumus, kam, pēc dažu novērotāju domām, vajadzētu noteikt alternatīvus valodu lietojuma ierobežojumus. Bez tam Radio un televīzijas likumā joprojām ietverts gan norādījums par tikai vienas valodas lietojumu vienā raidprogrammā (19.1.pants), gan citi mazākumtautību valodu lietojuma ierobežojumi sabiedriskajos medijos. Cita norma nosaka, ka 51% no programmām jābūt Eiropas Savienībā veidotām programmām, no tām savukārt 40% jābūt latviešu valodā (18.pants).

Kaut arī plašumā vēršas publiskās diskusijas par EP Vispārējo konvenciju par mazākumtautību aizsardzību, ko Latvija parakstīja 1995. gadā, tās ratifikācijas attīstībā nav vērojams progress. Politiskās diskusijas fokusējās galvenokārt uz piemērotas mazākumtautību definīcijas trūkumu un iespējamām atrunām attiecībā uz vairākām konvencijas normām, ko ierosināja vairāki vadošie politiķi, ieskaitot Saeimas Cilvēktiesību komisijas priekšsēdētāju. Galvenie diskutējamie jautājumi konvencijas ratifikācijas kontekstā Latvijā ir valodas lietojums un potenciālās problēmas Latvijas valodas likumdošanā un praksē, īpaši mazākumtautību valodu lietojums saziņā ar pašvaldības administrāciju, topogrāfiskajos un ielu nosaukumos un plašsaziņas līdzekļos. Gada beigās izkristalizējās nepieciešamība izveidot Saeimas Cilvēktiesību komisijas apakškomisiju, kas nodarbotos tieši ar konvencijas ratifikācijas jautājumiem.

Pagājušajā gadā mazākumtautību vidū vislielākās bažas izraisīja izglītības reforma vidusskolās. Valsts finansēto skolu reformas pasludinātais mērķis ir bijis nodrošināt mazākumtautību skolēnu valsts valodas zināšanas, vienlaicīgi sekmējot mazākumtautību identitātes un valodas saglabāšanos ar mazākumtautību izglītības programmām. Kaut arī reforma tika nostiprināta likumdošanā 1998.gadā un plānota sākt 2004. gada septembrī, 2003.gada sākumā Izglītības un zinātnes ministrijā vēl bija domstarpības par to, kā noformulēt krievu mācībvalodas skolu pārejas saturu uz mazākumtautību izglītības programmu īstenošanu, kādai jābūt proporcijai starp valsts un mazākumtautību valodu lietojumu vidusskolā un kādi priekšmeti jābūt vienā vai otrā valodā. Mazākumtautību pārstāvju bažas par skolu nesagatavotību pārejai uz lielāku, bet vēl nenodefinētu valsts valodā mācāmo stundu skaitu, kā arī par iespējamo izglītības kvalitātes pasliktināšanos valdība uzskatīja par nepamatotām. Mazākumtautību pārstāvji un NVO, kam rūp mazākumtautību izglītība, ir paudušas bažas par reformas neaurskatāmību un mazākumtautību efektīvas līdzdalības trūkumu. Pavasarī tika izveidota jauna radikālāka neformāla pretreformistu grupa – krievu skolu aizstāvības štābs. Sadarbojoties ar jau senāk izveidoto Latvijas krievu mācībvalodas skolu atbalsta asociāciju, štābs veica sagatavošanas darbu plašai demonstrācijai pret izglītības reformu. Valdība steidzīgi pieņēma MK noteikumus, paredzot liberālāku normu nekā sākotnēji diskutēts, kas

noteica 60% valsts valodas un 40% mazākumtautību valodu lietojumu vidusskolā, sākot ar 2004. gada septembri.

Tika apsolīts, kā šī proporcija tiks nostiprināta Izglītības likumā, tādējādi nodrošinot stingrāku garantiju valodas lietojuma proporcijas saglabāšanai arī ierēdņu sastāva (valdības, ministru) maiņas gadījumā. Valdības pārstāvji arī atzina, ka norma, kas nosaka mācības vidusskolā tikai valsts valodā, būtu jāsvīturo no likuma, bet skolām būtu jāpiešķir lielākas iespējas izvēlēties, kurā valodā mācīt dažādus priekšmetus. Šie iekavētie pozitīvie soļi vairs nespēja apturēt protestus, un 23.maijā Rīgā notika līdz šim vislielākā protesta akcija, kurā piedalījās no 6 000 līdz 10 000 cilvēki. Protesta laikā izskanēja bažas, ka tikšot likvidētas krievu skolas un daži protestētāji izvirzīja prasības pēc brīvas mācību valodas izvēles skolās. Kaut gan manifestācijas rīkošanai bija saņemtas visas nepieciešamās atļaujas un nekārtību vai vardarbības gadījumu nebija, valdības pārstāvji, ieskaitot premjerministru, publiski apšaubīja notikuma leģitimitāti, nosaucot to par manipulāciju “no ārpuses”, kas vērsta pret valsti. Izglītības un zinātnes ministrija pastiprināti pievērsās reformas īstenošanas plānu gatavošanai, bet Izglītības un zinātnes ministrs, kas, stājoties amatā, publiski aicinādams uz individuālu un elastīgu pieeju reformai, pats saglabāja izteikti nelokāmu nostāju attiecībā uz protestētāju prasībām. Protesta akcijas turpinājās visu gadu, un ministram tika iesniegts aicinājums pret izglītības reformu ar vairāk nekā 100 000 parakstu, dažus no kuriem ministrs vēlāk nosauca par viltotiem. Ministrijas pārstāvji organizēja diskusijas ar skolu direktoriem, taču daudzi skolēni, viņu vecāki un pat skolotāji bija slikti informēti par reformas būtību.

Pēc tam, kad Rīgas dome liedza atļauju demonstrāciju organizēšanai, štābs ar dažu Saeimas PCTVL deputātu palīdzību sarīkotās protesta akcijas sāka dēvēt par deputātu tikšanās ar vēlētājiem, kuru rīkošanai likumdošana nepieprasa Rīgas domes atļauju. Kaut arī sabiedrības noskaņojums kļuva arvien polarizētāks, valdība un lielākā daļa Saeimas deputātu konsekventi neatkāpās no viedokļa, ka reformai jānotiek saskaņā ar iepriekš paredzēto plānu un laika grafiku.

Pilsonība

2003. gadā saglabājās lēna naturalizācijas gaita. Uz 2004. gada 1. janvāri, kopš naturalizācijas procesa sākšanas 1995.gadā, 69 288 personas bija ieguvuši LR pilsonību naturalizācijas kārtībā. Tai pašā laikā Latvijā joprojām bija 481 352 nepilsoņu, veidojot 20,8% no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita. Lielāko daļu – aptuveni 70% no nepilsoņu skaita veidoja krievi, 13% – baltkrievi un 9% – ukraiņi, pārējos 8% veidoja latvieši, lietuvieši, igauņi, poļi, ebreji un citi. Lielākā daļa nepilsoņu ir pilsētu iedzīvotāji: puse no

Latvijas nepilsoņiem dzīvo Rīgā, kur viņi pārstāv ap vienu trešdaļu iedzīvotāju (33%), 111 000 dzīvo pārējās sešās lielākajās Latvijas pilsētās.

2003. gadā tika saņemti 11 268 naturalizācijas iesniegumi, kas bija otrais lielākais iesniegumu skaits kopš naturalizācijas procesa sākuma. (Līdz šim lielākais iesniegumu skaits tika saņemts 1999.gadā, sasniedzot 15 000.) Salīdzinot ar 2002. gadu, naturalizācijas iesniegumu skaits pieaudzis par 3 000. Pozitīvais iznākums septembra referendumam par iestāšanos ES tika atzīts par vienu no naturalizācijas iesniegumu skaita pieauguma iemesliem, argumentējot, ka iestāšanās ES un priekšrocības, ko dod ES pilsoņa statuss, kalpotu par papildus stimulu naturalizēties. Taču iesniegumu skaits sāka pārsniegt iepriekšējo gadu rādītājus jau jūlijā. Šī tendence varētu būt saistīta arī ar bezmaksas latviešu valodas kursiem naturalizācijas kandidātiem – īslaicīga Naturalizācijas pārvaldes projekta programma, kura tika uzsākta 2003. gadā. Pēc Naturalizācijas pārvaldes aprēķiniem, kursi varēja veicināt 3 000 personu motivāciju iesniegt naturalizācijas pieteikumus, kas citādāk netiktu iesniegti.

Cits pozitīvs valdības solis naturalizācijas veicināšanā 2003. gadā ir tālākā naturalizācijas nodevas samazināšana dažām iedzīvotāju kategorijām. 2003. gada septembrī tika pieņemti Ministra Kabineta noteikumi Nr. 525. Tie nosaka, ka parastā nodeva (20 latī) tiks samazināta uz 3 latiem naturalizācijas kandidātiem pensijas vecumā, skolēniem un dienas nodaļu augstskolu studentiem valsts akreditētajās izglītības iestādēs, kā arī bezdarbniekiem, maznodrošinātām ģimenēm, ģimenēm, kam ir trīs un vairāk bērni, un invalīdiem.

Pēc Naturalizācijas pārvaldes un Saeimas Bērnu tiesību aizstāvības apakškomisijas iniciatīvas, Īpašu uzdevumu ministra bērnu un ģimenes lietās sekretariāts nodibināja darba grupu Pilsonības likuma grozījumu izstrādei. Šo institūciju, kā arī Pilsonības un migrācijas lietu departamenta pārstāvji izstrādāja grozījumu projektu, kas atceltu dažus nepamatotus ierobežojumus bērnu tiesībās uz pilsonību pašreizējā likumā. Piemēram, tiesības uz pilsonību reģistrācijas kārtībā piešķir personām, kas ir beigušas latviešu mācībvalodas skolas. Savukārt grozījumi ļautu piešķirt šīs tiesības arī tiem bērniem, kas kādu iemeslu dēļ nav beiguši pilnu mācību kursu šādās skolās. Tāpat tiek diskutēts par papildinājumiem adoptēto vai bez aizbildniecības palikušo bērnu tiesībās uz pilsonību. Ir plānots iesniegt grozījumus izskatīšanai Saeimā 2004.gadā.

Vēl joprojām lēni rit to bērnu pilsonības reģistrācija, kuri ir dzimuši pēc 1991. gada 21. augusta un kam kopš 1999. gada ir tiesības iegūt pilsonību reģistrācijas kārtībā, neizejot naturalizācijas procedūru. Līdz 2003. gada decembra beigām tika saņemti 1 367

iesniegumi reģistrēt šādus bērnus, un 1 312 bērni tika reģistrēti kā LR pilsoņi. Tomēr vairāk nekā 15 000 bērnu, kam ir šādas tiesības, vēl nav reģistrēti kā pilsoņi.

Nepilsoņu tiesības

2003. gadā ir notikušas vairākas pārmaiņas nepilsoņu tiesību jomā. Saskaņā ar 2003. gada 29. maijā pieņemto Jūras kodeksa 272.pantu, "Par Latvijas kuģa kapteini ir tiesīgs būt Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis, kā arī ārvalstnieks normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos". Iepriekšējie MK noteikumi ļāva vienīgi Latvijas pilsoņiem ieņemt kapteiņa amatu uz Latvijas kuģa.

No otras puses, vairākas izmaiņas normatīvajos aktos ierobežo nepilsoņu tiesības. 2003. gada 16. aprīlī Saeima pieņēma grozījumus Farmācijas likumam. Saskaņā ar tiem, personai, kas vēlas strādāt par farmaceitu, bet kurai nav ES pilsonības un kas nav guvusi izglītību kādā ES dalībvalstī, vienu gadu pēc studiju beigšanas jāstažējas farmācijas specialitātē. Tas nozīmē, ka nepilsonis, kas apguvis tādu pašu farmācijas programmu kā LR pilsonis (vai kādas citas ES dalībvalsts pilsonis) – vismaz līdz 2004. gada 1. maijam – var uzsākt darbu savā profesijā tikai pēc viena gada. Šī ir acīmredzami diskriminējoša norma. Gada nogalē partijas Tēvzemei un Brīvībai/LNNK agrāk paustie publiskie aicinājumi atņemt nepilsoņiem tiesības strādāt par skolotājiem guva atbalstu no dažu citu partiju puses. Tika ierosināts skolotājiem piešķirt ierēdņa statusu, kas nozīmētu, ka nepilsoņi automātiski zaudētu tiesības strādāt par skolotājiem. Šāda norma varētu ietekmēt ievērojamu mazākumtautību skolu skolotāju skaitu. Gada beigās Jaunā laika Izglītības ministrs konkrēti ierosināja piešķirt skolu direktoriem civildienesta profesijas statusu jau, sākot ar 2004. gada septembri, bet pēc pāris gadiem – arī direktoru vietniekiem.

Mēģinājums paplašināt nepilsoņu tiesības, pieņemot grozījumus likumā "Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 2003. gada 3. aprīlī, nebija veiksmīgs. Saskaņā ar šiem grozījumiem, agrāk tikai Latvijas pilsoņiem piešķirtās tiesības privatizēt zemi tika piešķirtas arī ES pilsoņiem ar noteiktiem pārejas apstākļu nosacījumiem. Grozījumu izskatīšanas laikā Saeimā ir bijuši mēģinājumi piešķirt šīs tiesības arī Latvijas nepilsoņiem, taču šie priekšlikumi tika noraidīti otrajā un trešajā lasījumā, tādējādi saglabājot ierobežojumus Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem.

Starptautisko cilvēktiesību organizāciju (Apvienoto Nāciju komisiju un Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāra) rekomendācijas ieteica piešķirt nepilsoņiem pašvaldību vēlēšanu tiesības. Valdība un vairums Saeimas deputātu, kā arī Valsts prezidente šīs rekomendācijas noraidīja bez kavēšanās, pat neizvirzot diskusijai.

Rasisms, ksenofobija un diskriminācija

Rasisms un neiecietība

Organizēti ekstrēmistu grupējumi, kas Latvijā vēl joprojām nebija īpaši ievērojami, tomēr turpināja savas sabiedriskās aktivitātes.

Janvārī par trīs mēnešiem tika pagarināts apcietinājuma termiņš trim nacionālboļševiku sabiedriskās organizācijas “Pobeda” biedriem, kuri tika apcietināti 2002. gada novembrī par mēģinājumu vardarbīgi gāzt valsts varu un neatļautu sprāgstvielu glabāšanu. Aprīlī Olgai Morozovai tiesa nolēma nomainīt drošības līdzekli – apcietinājumu – pret policijas uzraudzību. Divi pārējie – Artūrs Petrovs un Raimonds Krumgolds jūnijā tika atbrīvoti no apcietinājuma un nodoti policijas uzraudzībā.

Tika ziņots, ka apsūdzētais “Pobedas” vadītājs Vladimirs Lindermans atrodas Krievijā, kur aktīvi darbojies Krievijas Nacionālboļševiku partijā un lūdzis politisko patvērumu. Jūlijā Lindermana lūgums tika atteikts. Septembra beigās neizskaidrojams notikumu pavērsiens bija Lindermana pasludināšana bezvēsts prombūtnē. Vēlākie ziņojumi liecina, ka viņu it kā arestējis Krievijas Federālais drošības dienests un ievietojs Lefertovas cietumā, kur, iespējams, tika gatavota viņa izdošana Latvijai. Tomēr oktobra sākumā deputāts Viktors Alksnis ierosināja ataicināt Ģenerālprokuru uz Valsts domi, lai izskaidrotu Lindermana lietu. Tā vietā Lindermans tika atbrīvots (tāpat kā nacionālboļševiku aktīvist Sergejs Solovejs, kurš 2001. gadā Latvijā tika notiesāts par huligānismu, bet soda izciešanai pārvests uz Krieviju). Oktobrī Krievijas Ģenerālprokurors nosūtīja vēstuli Latvijas Ģenerālprokuroram, kurā atteicās izdot Lindermanu, pamatojoties ar to, ka viņš ticis sodīts par saviem politiskajiem uzskatiem. Tādējādi Lindermans palika Krievijā un apņēmas vēlreiz lūgt patvērumu. Novembrī Latvijas Ģenerālprokurors nosūtīja Krievijai atkārtotu pieprasījumu izdot Lindermanu.

Pamatojoties uz Iekšlietu ministrijas iniciatīvu septembrī Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesa izskatīja nacionālboļševiku organizācijas “Pobeda” lietu. Tiesa nolēma likvidēt organizāciju, pamatojoties uz tās reālās darbības neatbilstību dibināšanas statūtos minētajam.

Visa gada laikā tika organizēti vairāki nelieli piketi par dažādiem jautājumiem, kas ne vienmēr bija ideoloģiska rakstura. Reizēm to rīkotāji pārsteidzošā kārtā pārstāvēja galējus pretpolus. Februārī pie ASV vēstniecības ēkas notika pret karu Irākā vēsta protesta akcija, kurā piedalījās dažādas radikālas grupas: latviešu radikālie nacionālisti “Visu Latvijai”, “Klubs 415”, kā arī nacionālboļševiki, kurus īsu laiku aizturēja policija. Nacionālboļševiki

organizēja arī citas demonstrācijas: augustā pret Lietuvu par cūkgaļas eksportu uz Latviju, kā arī pret iestāšanos Eiropas Savienībā.

2003. gada laikā neonacistu Nacionāli demokrātiskā partija sava līdera Jevgeņija Osipova vadībā Liepājā sarīkoja vairākas protesta akcijas pret komunālo maksājumu un īres pieaugumu pašvaldības ēkās. Kaut arī šīs akcijas tika atspoguļotas medijos, to apmeklējums nepārsniedza dažus simtus.

Aktīvi demonstrāciju rīkotāji bija arī latviešu nacionālie ekstrēmisti, kuriem gan tāpat izdevās sapulcēt tikai nelielu cilvēku grupu. 16.martā Aivars Gardu kopā ar aptuveni 60 cilvēkiem piedalījās gājienā Otrā pasaules kara latviešu leģionāru piemiņai. 17. jūnijā, ko 2000. gadā Saeima pasludināja par okupācijas piemiņas dienu, ar Aivaru Gardu saistītā radikāli nacionālā organizācija Latviešu Nacionālā fronte sarīkoja aptuveni 100 cilvēku lielu demonstrāciju pie Brīvības pieminekļa, kurā aicināja uz Latvijas dekolonizāciju. Vienlaikus organizācija "Visu Latvijai" pulcēja ap 50 demonstrantu pie Krievijas vēstniecības ēkas, aicinot oficiāli atzīt okupācijas faktu.

2002. gada beigās pēc Latvijas Radio ģenerāldirektora Dzintra Kolāta prasības par pret viņu un radio darbiniekiem vērstiem izteikumiem homofobiskajā grāmatā "Homoseksualisms – cilvēces negods un posts" Drošības policija ierosināja krimināllietu pret Aivaru Gardu pēc Krimināllikuma 271.panta par amatpersonas goda un cieņas aizskaršanu. Decembrī Rīgas apgabaltiesas prokuratūra izbeidza lietu, pamatojot ar to, ka pieprasītā ekspertīze ir piedāvājusi atšķirīgus ziņojuma novērtējumus. Prokurors norādījis, ka Dzintrim Kolātam vēl pastāv iespēja iesniegt civilprasību pret Gardu šai lietā.

Latvijas Nacionālā fronte Aivara Gardas vadībā turpināja izdot savu laikrakstu "DDD" ("Deokupācija, Dekolonizācija, Deboļševizācija"). Pavasarī un vasarā "DDD" vēlreiz publicēja antisemitiskos "Cionas gudro protokolus". Pēc tam, kad avīzē parādījās raksts, kas noliedza holokausta esamību un "bagātos ebrejus" vainoja Otrā Pasaules kara izraisīšanā, Īpašo uzdevumu ministrs sabiedrības integrācijas lietās Nils Muižnieks iesniedza tiesā prasību par kūdīšanu uz rasu naidu, taču Drošības policija atzina, ka lietas ierosināšanai nav pamata.

Turpinot iepriekšējos gados aizsāktos skandalozos konkursus, "DDD" decembrī izsludināja kārtējo radikālo eseju konkursu bērniem un skolniekiem par tēmu "Vai Latvijas valsts, maksājot pensijas okupantiem, aplaupa tavu vecmāmiņu, vectētiņu un tevi pašu?", kā arī līdzīgu tēmu pensionāriem.

Tomēr jāatzīst, ka rasisms un neiecietība neaprobežojās šaurā ekstrēmistu lokā. Februārī prethomoseksualitātes grāmatas lietas kriminālizmeklēšanas laikā četri Zaļo un zemnieku savienības deputāti nosūtīja vēstuli prokuratūrai, atbalstot Aivaru Gardu un viņa tiesības brīvi izteikties, turklāt daži no viņiem intervijās atzina, ka atbalsta Gardas cīņu pret homoseksualitāti. 2003. gadā "DDD" publicēja interviju sēriju ar deputātiem no piecām partijām (no septiņām Saeimā pārstāvētajām) – TB/LNNK, Jaunā laika, Tautas partijas, ZZS un Pirmās partijas. Novembrī interviju sniedzis pat Valsts cilvēktiesību biroja direktors. Šajās intervijās žurnālists aktīvi piedalās sarunā drīzāk ar skaidri paustiem viedokļiem nekā ar jautājumiem, turklāt sarunas tonis ir radikāli nacionāls, nereti antisemitisks, homofobisks un neiecietīgs neatkarīgi no intervējamā atbildēm. Jebkuri intervētāja apgalvojumi, kas skan pietiekami radikāli nacionālistiski, tiek izcelti, padarot tos par virsrakstiem. Kaut arī kādā intervijā žurnālists skaidri atzīst, ka avīze nav akreditēta Saeimā vai Prezidentes birojā, neviens no politiķiem acimredzot neizvērtēja sekas, kādas var radīt piekrišana piedalīties publiskā dialogā šādā forumā.

2002. gadā aizsāktā lieta par Saeimas vēlēšanu kampaņas laikā tapušo Brīvības partijas rasistisko televīzijas reklāmas klipu turpinājās arī 2003. gadā. Reklāmā attēlots Latvijas armijas formas tērpā ģērbts afrikāņu vīrietis pie Brīvības pieminekļa. Šai ainai seko skats, kā melnādainis jauniešs skūpst blondu meiteni latviešu tautas tērpā, bet fona teksts vēsta: "Šodien Latvijas sargs – varbūt rīt tavs znots?". Seko pret ES vērsti kadri ar titriem, kas, tuvāko gadu laikā solot 20 miljonu ekonomisko migrantu ierašanos Eiropas Savienībā no Āfrikas un Āzijas valstīm, jautā, cik daudzi no tiem izvēlēšies Latviju par dzīves vietu. Mūziķi Kristofers Edžugbo no Nigērijas un Pēters Mensā no Sjerra Leones, kas reklāmā bija filmējušies, nezinot tās saturu, 2002. gadā uzvarēja civilprasību pret Brīvības partiju, bet lieta tika iesniegta apelācijai. 2003. gada 9. aprīlī Augstākā Tiesa daļēji apstiprināja Rīgas apgabaltiesas lēmumu, kas lika Brīvības partijai pārraidīt mūziķiem atvainošanos TV labākajā raidlaikā tai pašā programmā, kas bija raidījusi strīdīgo reklāmu. Bez tam partijai bija jāmaksā mūziķiem 3000 LVL liela morālā kompensācija, kā arī tiesas izdevumi 150 LVL apmērā. Līdz 2003. gada beigām mūziķi nebija saņēmuši nekādu atlīdzību.

Par to pašu reklāmas videoklipu tika ierosināta arī cita lieta. 2002. gada beigās Džordžs Stils cēla civilprasību Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesā pret Brīvības partiju un valsts kompāniju Latvijas Televīzija par goda un cieņas aizskaršanu partijas priekšvēlēšanu kampaņas reklāmas klipā. 8. septembrī Rīgas Latgales priekšpilsētas tiesa izskatīja šo lietu. Džordžs Stils argumentēja savu prasību ar to, ka TV klips aizskar godu un cieņu, paužot negatīvu attieksmi pret to, ka melnādainie cilvēki dzīvo Latvijā un nodibina ģimenes saites ar baltajiem latviešiem. Atspoguļotā negatīvā attieksme pret tumšādainu znotu atbilst kūdišanai uz rasu naidu. Atsaucoties uz iepriekšējo tiesas lēmumu prasībā

pret Brīvības partiju, kas apstiprina minētās reklāmas diskriminējošo un musinošo raksturu, tiesa piekrita Stīla argumentiem, ka viņš, būdams melnādainais amerikānis, kas dzīvo Latvijā un ir precējies ar baltādainu Latvijas sievieti, pamatoti var just personīgu aizvainojumu reklamā ietvertās rasu naida kūdišanas dēļ. Tiesa izlēma apmierināt Džordža Stīla prasību un likt Brīvības partijai samaksāt prasīto kompensāciju un tiesas izmaksas simboliskā 39 latu apjomā.

Neskatoties uz tiesas lēmumiem pret Brīvības partiju, rasistiskais TV reklāmas klips 2004. gada sākumā joprojām ir pieejams partijas mājas lapā (<http://www.brivibaspartija.lv/video.htm>).

Diskriminācija

Diskriminācijas novēršanas likumdošana un prakse nav bijusi efektīva, tomēr 2003. gadā notika zināma attīstība. Satversmes tiesā tika iesniegtas vairākas lietas, kurās ietvertie argumenti bija pamatoti ar Satversmes 91.panta pārkāpumu (diskriminācijas aizliegums), taču spriedumi bija pamatoti ar citiem Satversmes pantiem, līdz ar to tiesa vai nu atzina, ka 91.pants nav pārkāpts, vai arī neapsprida, vai ir pārkāpts 91.pants.

Darba likums, ka stājās spēkā 2002. gadā, salīdzinot ar citiem LR normatīvajiem aktiem, satur visplašākos pretdiskriminācijas noteikumus. Tomēr līdz 2003. gada beigām tiesā nav skatītas lietas, kas būtu iesniegtas, pamatojoties uz Darba Likuma pretdiskriminācijas pantiem.

Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta kompetencē ietilpst EK direktīvas 2000/43/EC (Rasu direktīva) ieviešana. Šai nolūkā tika izveidota darba grupa ar dažādu ministriju, Valsts cilvēktiesību biroja un nevalstiskajiem pārstāvjiem, lai izstrādātu nepieciešamos likumdošanas grozījumus EK Rasu direktīvas, kā arī 2000/78/EC (Nodarbinātības direktīvas) ieviešanai Latvijas likumdošanā. Lai iekļautos termiņā, grupas darbs bija spraigs, tomēr piedāvātie grozījumi attiecās uz dažādu likumu pantiem un pirms ieviešanas likumdošanā tie bija vēl jāiesniedz Saeimā izskatīšanai. Iniciatīva izstrādāt visaptverošu likumu pret diskrimināciju tika apsvērtā ar lielu novēlošanos.

Cita oficiālā darba grupa sekretariāta paspārnē tika radīta, lai izstrādātu Nacionālo rīcības plānu pret neiecietību, apvienojot ANO Pasaules konferences pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un neiecietību Durbanas rekomendācijas šādam plānam ar ES pretdiskriminācijas prasībām. Gada beigās pie tā vēl strādāja. Kopumā ne valsts pretdiskriminācijas politikas, ne institucionālo mehānismu, ne specializēto monitoringa institūciju vēl nebija.

Lai gan vēl aizvien ne valsts, ne nevalstiskās organizācijas nav veikušas sistemātisku pārskatu par iespējamo diskrimināciju valstī, 2003. gadā savāktā informācija skaidri apliecināja plašo diskrimināciju pret čigāniem (romām). Ārkārtīgi augsti bezdarba rādītāji, zems izglītības līmenis un sociāli ekonomiskas problēmas norāda uz nepieciešamību pēc valsts rīcības. Romu bērni galvenokārt mācās īpašās, t.s. korekcijas klasēs. Policijas vardarbības gadījums, kurā romu vīrietis tika piekauts līdz nāvei (skat. nodaļu par policiju), pierāda nepieciešamību pēc cīņas pret rasismu gan sabiedriskā, gan institucionālā līmenī. Dažus pozitīvus soļus nesa 2003. gads, kad Sabiedrības integrācijas fonds piešķīra finansējumu dažiem projektiem romu stāvokļa uzlabošanai.

Vārda brīvība un pulcēšanās brīvība

Vārda brīvība

2003. gadā ir notikušas vairākas izmaiņas vārda brīvības likumdošanas jomā. Satversmes tiesa atzina Radio un televīzijas likumā ietvertos valodas ierobežojumus privātajos masu medijos par vārda brīvības (Satversmes 100.panta) pārkāpumu un atcēla tos (sk.sadaļu par mazākumtautību aizsardzību).

2003.gada janvārī dienas laikraksta "Diena" pārstāvji iesniedza pieteikumu tiesā, apstrīdot Krimināllikuma 91. un 271.panta atbilstību Satversmei. Šie likuma panti paredz bargāku sodu (ieskaitot iespējamu brīvības atņemšanu) par nepatiesu ziņu izplatīšanu un goda aizskaršanu attiecībā uz parlamenta deputātiem un valsts amatpersonām, salīdzinot ar citu personu aizsardzību. 2003. gada jūnijā Saeima svītroja KL 91.pantu, un Satversmes tiesa izskatīja tādēļ tikai 271.pantu. Panta apstrīdējuma pamatā bija diskriminācijas un vārda brīvības apsvērumi, argumentējot, ka valsts amatpersonas gods un cieņa nav vērtējami augstāk par jebkuras citas personas godu un cieņu, un ka preses brīvības efektīvai nodrošināšanai atļautās kritikas iespējām vajadzētu būt plašākām attiecībā uz valsts amatpersonu. Tiesa atzina, ka vārda brīvībā ietilpst arī preses brīvība un ka jebkuriem ierobežojumiem ir jābūt leģitīmiem un samērīgiem. Tiesa argumentēja, ka valsts amatpersonas aizsardzība ir leģitīms mērķis un diskriminācijas aizliegums netika pārkāpts, jo personas, uz kurām attiecināmi dažādie panti, neatrodas vienādos apstākļos. Tomēr tika atzīts, ka valsts amatpersonas definīcija Krimināllikumā ir pārāk plaša un attiecas ne tikai uz personām, kurām, pildot pienākumus, ir vajadzīga īpaša valsts aizsardzība. Tādējādi ierobežojumi tika atzīti par nesamērīgiem ar to leģitīmo mērķi, un tiesa nolēma, ka norma pašreizējā redakcijā pārkāpj vārda brīvību un tā, sākot ar 2004. gada 1.februāri, zaudēs spēku, ja likumdevējs līdz tam laikam nedefinēs precīzāk, uz kādām amatpersonām Krimināllikuma aizsardzība attiecas.

Strīdi par robežu starp goda un cieņas aizskaršanu un vārda brīvību parādījās arī kādā civillietā. Bijušais Rīgas kriminālpolicijas 11.nodaļas priekšnieks ierosināja lietu pret "Rīgas Balss" žurnālistu un īpašnieku par rakstu, kurā žurnālists apšaubīja viņa spēju likumīgi iegādāties septiņus dzīvokļus par saņemto algu. Šī nepatieso ziņu izplatīšanas lieta tika balstīta uz faktu, ka prasītājam piederēja seši, nevis septiņi dzīvokļi. Tajā pašā laikā tika atzīts, ka žurnālistam nav bijis iespējas atkārtoti pārbaudīt faktus, jo prasītājs atteicies atbildēt uz šiem jautājumiem pirms raksta publicēšanas. Kaut arī Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa apmierināja prasītāja naudas kompensācijas pieprasījumu 20 000 latu apmērā un Rīgas apgabaltiesa pēc apelācijas samazināja kompensāciju līdz 12 000 latiem, Augstākās tiesas Senāts atzina spriedumu par spēkā neesošu un nosūtīja atkārtotai izskatīšanai. 2003. gada 24. aprīlī Rīgas apgabaltiesa galīgi noraidīja prasību.

Pulcēšanās brīvība

Jautājums par pulcēšanas brīvību izraisīja rūpes, kad, 2003.gadā palielinoties publisko protesta akciju skaitam (pamatā pret izglītības reformu), parādījās amatpersonu un likumdevēju mēģinājumi kontrolēt situāciju, meklējot protestu ierobežošanas veidus. Pēc plašās manifestācijas 2003.gada maijā, kad atļauja tās organizēšanai tika saņemta tikai pēc tās sākotnējā aizlieguma (gan gājienam, gan manifestācijai), sekoja gadījumi, kad likuma kārtā pieteiktās demonstrācijas netika atļautas. Pēc tam, kad netika dota atļauja 2.jūnijā organizēt protesta akciju, tā tika nodēvēta par deputātu tikšanos ar vēlētājiem (galvenokārt ar jaunās PCTVL pārstāvju piedalīšanos), kas ir likumīgi atļauts bez iepriekšējas pieteikšanas. Šī shēma tika izmantota vairāku citu akciju organizēšanā un ne bez pamata tika uztverta kā veids, lai apietu likuma prasības piketu organizēšanā, kas prasa iepriekšējo pieteikumu trīs dienas pirms pasākuma un arī paredz pašvaldības amatpersonu tiesības neatļaut protesta akciju (paskaidrojot šo aizliegumu ar rakstisku, tiesā pārsūdzamu pamatojumu).

Citu iniciatīvu apturēt ieilgušās demonstrācijas un publiskās protesta akcijas septembrī uzsāka TB/LNNK, iesniedzot Saeimai priekšlikumu grozīt likumu "Par sapulcēm, gājieniem un piketiem", lai atļautu rīkot deputātiem tikšanās ar vēlētājiem bez iepriekšējas saskaņošanas tikai tad, ja tās notiek telpās. Grozījuma priekšlikumi tika pieņemti izskatīšanai Saeimas komitejās, bet vēlāk Juridiskā komisija izstrādāja alternatīvu grozījumu projektu. Tā kā protesta akcijas turpinās un vēl aizvien tiek uztvertas ar aizdomām no Saeimas deputātu vairākuma un valdības puses, iespējams, gaidāmi arī citi mēģinājumi ierobežot pulcēšanās brīvību nākamajā gadā.

Gada beigās arī Rīgas domes Drošības un kārtības jautājumu komiteja atbalstīja Administratīvās komisijas priekšlikumu veidot sarakstu ar vietām galvaspilsētā, kur var rīkot publiskos pasākumus, tādējādi padarot tos nelegālus jebkurā citā vietā. Lēmums par priekšlikuma pieņemšanu gada beigās vēl nebija pieņemts.

Pozitīvā attīstībā 2003. gada aprīlī Saeima pieņēma grozījumus likumam “Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm”. 10.pantā, kas aizliegumam aicināt vērsties pret Latvijas neatkarību vai sludināt vardarbību, nacionālo vai rasu naidu vai propagandēt fašismu vai komunismu, aizliegto ideoloģiju sarakstā pievienots vārds “nacisms”. Arī 11.pants tika paplašināts, iekļaujot simbolu aizliegumus, piem., nacistiskās Vācijas (“fašistiskās Vācijas” vietā) atribūtiķu, kā arī “simboliku (arī stilizētā veidā)”, tādējādi paplašinot līdzšinējo simbolikas sarakstu, kas aptvēra tikai karogus, himnas un ģerboņus.

Dzimumu līdztiesība un sieviešu tiesības

Lai veicinātu un saskaņotu ar dzimumu līdztiesību saistīto jautājumu koordinēšanu Latvijā, jūlijā Labklājības ministrijas Eiropas un juridisko lietu departamentā izveidota Dzimumu līdztiesības nodaļa. 2003. gada oktobrī tika izveidota Saeimas Dzimumu līdztiesības apakškomisija, kurā ietilpst 13 deputāti, kas pārstāv visas Saeimas frakcijas. Komisijas darba uzdevumos ietilpst dzimumu diskriminācijas novēršana, integrētas pieejas dzimumu līdztiesības jautājumiem ieviešana, likumdošanas uzlabošana dzimumu līdztiesības jomām, cilvēku tirdzniecības novēršana, kā arī sabiedrības izglītošana par dzimumu līdztiesības jautājumiem.

Lai gan 2001. gadā tika pieņemta koncepcija par dzimumu līdztiesību, 2003. gadā atbildīgā starpministriju darba grupa vēl nebija izstrādājusi Valsts programmu dzimumu līdztiesības īstenošanai 2003. – 2008. gadam.

No Saeimas simt deputātiem 21 ir sieviete, turklāt (gandrīz visa gada garumā) valdības sastāvā bija 18 ministri, no kuriem 4 bija sievietes. Valsts prezidente, Saeimas priekšsēdētāja un pirmā ES Komisāre ir sievietes. 7. februārī Starptautiskajā krimināltiesā tika ievēlēta Satversmes tiesas tiesnese Anita Ušacka.

Cilvēku tirdzniecība

2003. gada vidū pie leikšlietu ministrijas izveidotā starpministriju darba grupa izstrādāja Valsts programmu cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004. – 2008. gadam. Programma sastāv no četrām apakšprogrammām – preventīviem pasākumiem, kas paredz nacionālās likumdošanas saskaņošanu ar starptautisko tiesību aktu prasībām cilvēku tirdzniecības novēršanā, tiesībsargājošo institūciju darba koordinēšanu, izglītību – mācību programmu izstrādi tiesībsargājošo iestāžu, sociālajiem un izglītības darbiniekiem cilvēku tirdzniecības novēršanas jautājumos; izglītojošu un informējošu programmu izstrādi par cilvēku tirdzniecību jauniešiem, kā arī atbalsta pakalpojumu izveidi cilvēku tirdzniecības upuriem. Valdība programmu apstiprināja 2004. gada sākumā.

2003. gadā tika ierosinātas 3 krimināllietas par cilvēku tirdzniecību, bet 12 krimināllietas par personas nosūtīšanu ar tās piekrišanu uz ārvalsti seksuālai izmantošanai. Gada laikā 20 personas tika notiesātas par personas nosūtīšanu ar tās piekrišanu uz ārvalsti seksuālai izmantošanai. Vairumā gadījumu tika piemēroti viegli sodi – 13 personas notiesātas nosacīti, bet 6 personas – ar brīvības atņemšanu no 1–3 gadiem. Starptautiskās migrācijas organizācijas Latvijas birojs noorganizēja vairāk nekā 20 seminārus skolu jauniešiem visā Latvijā par cilvēku tirdzniecības jautājumiem.

Bērnu tiesības

Jaunas valdības struktūras – Īpašu uzdevumu ministra bērnu un ģimenes lietās un tā sekretariāta – izveide 2002. gada novembrī bija iemesls Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts bērnu tiesību aizsardzības centra (VBTA) likvidācijai, kas līdz šim koordinēja bērnu tiesību aizsardzības sistēmu valstī. Viena no jaunizveidotā sekretariāta prioritātēm 2003. gadā bija bērnu skaita samazināšana bērnu namos, attiecīgi palielinot bērnu skaitu alternatīvajā aprūpē. Savu darbību bērnu tiesību aizsardzības jomā 2003. gadā aktivizējis arī Valsts cilvēktiesību birojs, izveidojot jaunu struktūrvienību ar pieciem darbiniekiem bērnu tiesību aizsardzības problēmu risināšanai.

Lai veicinātu bērnu adopciju, 2003. gada 11. martā Ministru kabinetā tika apstiprināti jauni noteikumi par adopcijas kārtību. Attiecīgi grozījumi tika pieņemti arī Darba likumā, Valsts Sociālo pabalstu likumā u.c. Savukārt septembrī tika izveidots adopcijas reģistrs. Jaunās adopcijas kārtības mērķis ir vienkāršot līdz šim pārmērīgi birokrātisko adopcijas procesu. Jaunie noteikumi paredz ieviest adopcijas pabalstu 1000 latu apmērā. Pirms tiesas apstiprinājuma par adopciju bērnam jāatrodas adoptētāju ģimenē līdz sešiem mēnešiem, kuru laikā vienam no vecākiem ir tiesības uz atvaļinājumu un ikmēneša

adopcijas pabalstu. Ārvalstniekiem, kas vēlas adoptēt, tiks prasīta īslaicīga uzturēšanās Latvijā. Potenciālajiem vecākiem tiks prasīts norādīt reliģisko piederību, neatkarīgi no tā, vai viņi ir Latvijas iedzīvotāji vai ārvalstnieki.

Īpašu uzdevumu ministra bērnu un ģimenes lietās sekretariāts veicis pārbaudes bāriņtiesās un pagasttiesās, kā arī bērnu aprūpes iestādēs. Sekretariāts konstatējis pārkāpumus, piemēram: nav sniegtas ziņas par visiem institūcijās esošajiem juridiski brīvajiem bērniem, atsevišķos gadījumos nav nokārtotas apgādnieka zaudējuma pensijas, kā arī ilgstoši nav risināts jautājums par bērnu un ģimenes atkalapvienošanas iespējām vai jaunas ģimenes atrašanu bērnam. Pēc veiktajām pārbaudēm 18 bērnu namos Sekretariātam izdevies panākt 361 bērna lietas sakārtošanu, kas vairs neliks šķēršļus šo bērnu adopcijai. Sekretariāts izstrādāja arī audžuģimeņu koncepciju, kuras kopsavilkums decembrī tika apstiprināts Ministru kabinetā. Koncepcijas mērķis ir attīstīt Latvijā audžuģimeņu kustību, līdz ar to sekmējot institucionālajās aprūpes iestādēs esošo bērnu skaita samazināšanos. Uz 2003. gada janvāri Latvijā bija tikai 15 audžuģimenes, bet aprūpes iestādēs atradās 3 045 bērnu.

Līdzīgu ierosinājumu bērnu skaita samazināšanai Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā esošajās internātskolās nav bijis. 2003. gadā sākumā internātskolās bija 4 175 bērni.

15. maijā Latvija pievienojās Eiropas Konvencijai par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā. 43% bērnu Latvijā dzimuši neprecētām sievietēm.

2003. gadā vērojams tiesas procesu skaita pieaugums pret institūciju personālu un vecākiem par vardarbību un nežēlīgu izturēšanos pret bērniem. Kopumā tika notiesātas 64 personas. 2003. gadā turpinājās tiesvedība lietā par personāla vardarbību pret bērniem Veģu sociālās aprūpes centrā bērniem ar garīga rakstura traucējumiem. 19. maijā Talsu rajona tiesa pēc Krimināllikuma 174. panta par cietsirdību un vardarbību pret bērniem apsūdzētajiem bijušajiem "Veģu" darbiniekiem Aigaram Būdniekam un Leonam Doķim piesprieda brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem, taču atbrīvoja apsūdzētos no soda noilguma dēļ. Visi 13 krimināllietā cietušie bija bijušie un esošie aprūpes centra "Veģi" audzēkņi ar garīgās attīstības traucējumiem. Tiesa pieņēma blakuslēmumu informēt Labklājības ministriju par "Veģu" personāla darbinieku patvaļu. Tiesa lūdza organizāciju "Glābiet bērnus" nosūtīt ministrijai 2001. gadā veiktos video un audio ierakstus, kuros organizācija fiksējusi bērnu stāstīto par "Veģu" darbinieku veikto fizisko iesaistīšanu. Ar tiesas lēmumu 2003. gada jūnijā tika laužts darba līgums ar Aigaru Būdnieku. Talsu rajona tiesa dažādu iemeslu dēļ atlika tiesas sēdes par pārējo darbinieku darba līgumu laušanu. 22. septembrī Labklājības ministre Dagnija Staķe izdeva rīkojumu

par 13 darbinieku atbrīvošanu no darba un uzdeva centra "Veģi" direktoram Agrim Derkevicam iesniegt tiesā prasību par 13 centra darbinieku atbrīvošanu no darba saskaņā ar Darba likuma 101. panta 5. daļu.

Savā 2002. gada pārskatā par cilvēktiesībām LCESC izcēla divus vardarbības un nežēlīgas izturēšanās gadījumus pret bērniem, ko veicis personāls Aleksandrovas speciālajā internātskolā un Nagļu pagasta pirmsskolas bērnu iestādē "Priedītes". 26. septembrī Latgales apgabaltiesa atzina par vainīgu un sodīja ar piecu mēnešalgu jeb 350 LVL naudas sodu netiklās darbībās ar mazgadīgajiem un cietsirdībā pret mazgadīgajiem apsūdzēto bijušo Aleksandrovas speciālās internātskolas direktoru Kazimiru Kutjunu. Tiesa K. Kutjunu atzina par vainīgu divās nozieguma epizodēs, taču vienā no epizodēm atbrīvoja no soda likumā noteiktā ierobežojuma dēļ. K. Kutjunam netika ierobežota arī turpmākā pedagoģiskā darbība.

3. novembrī Rēzeknes tiesa pasludināja spriedumu krimināllietā pret divām bijušajām Rēzeknes rajona Nagļu pagasta pirmsskolas bērnu iestādes "Priedītes" audzinātājām. Tiesa konstatēja, ka tiesājamās Ingrīda Suharevska un Anita Mičule cietsirdīgi un vardarbīgi izturējušās pret nepilngadīgajiem, kuri bija atkarīgi no viņām, nodarot viņiem fiziskas un psihiskas ciešanas. Laika periodā no 1998. gada maija līdz 2002. gada martam I. Suharevska un A. Mičule tiši, cietsirdīgi un vardarbīgi izturējušās pret deviņiem mazgadīgiem (pusotru gadu līdz piecus gadus) veciem bērniem. Par iestādes iekšējās kārtības noteikumu pārkāpšanu audzinātājas pret bērniem pielietojušas nepedagoģiskas audzināšanas metodes, piemēram, kniebšanu ar roku pirkstu nagiem dažādās ķermeņa daļās, plešanu aiz ausīm, roku un kāju siešanu ar lenti, ievietošanu tumšās telpās, stāvēšanu basām kājām uz aukstas grīdas. Tiesa abas tiesājamās atzina par vainīgām pēc Krimināllikuma 174. panta, piespriežot brīvības atņemšanu uz sešiem mēnešiem daļēji slēgtā cietumā Ingrīdai Suharevscai un piespiedu darbus uz 260 stundām Anitai Mičulei. Abām bijušajām audzinātājām tiesa piesprieda papildsodu – aizliegumu divus gadus nodarboties ar pedagoģisko darbu.

Pacientu tiesības

2003. gadā turpināja pieaugt sūdzību skaits par pacientu tiesību pārkāpumiem. Veselības ministrijas Medicīniskās aprūpes un darbaspējas ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcija (MADEKKI) 2003. gadā saņēma un izskatīja 486 iesniegumus. Par pamatotiem tika atzīti 70% iesniegumu. Par konstatētajiem pārkāpumiem MADEKKI 2003. gadā sodījusi 95 ārstus ar naudas sodiem. Savukārt nevalstiskā organizācija Latvijas Pacientu tiesību birojs 2003. gadā saņēma 1071 sūdzību, kuras tā aktīvi centās atrisināt. Kā atbildes

reakcija uz Latvijas Pacientu tiesību biroja aktivitātēm ar Latvijas Ārstu biedrības iniciatīvu 2003. gadā tika izveidots Ārstu tiesību aizsardzības birojs, kura mērķis ir sniegt juridisko aizstāvību ārstiem konfliktsituāciju gadījumos.

2003. gada oktobrī pirmo reizi sabiedriskajai apspriešanai tika nodots Pacientu tiesību likumprojekts. Līdz šim Latvijai nav bijis atsevišķa pacientu tiesību likuma, bet gan tikai neliela nodaļa Ārstniecības likumā. Likumprojektā noteiktas pacienta tiesības uz informāciju un informācijas saņemšanas kārtība, pacienta datu un privātās dzīves aizsardzības principi, kā arī citu personu pieejas tiesības informācijai.

Līdz tiesai 2003. gadā nonāca divas pacientu tiesību lietas. 2003. gada jūnijā Rīgas apgabaltiesā tika iesniegta personas N. prasība pret Rīgas Dzemdību namu. Prasības iesniedzēja vēlējās piedzīt no Dzemdību nama vairāk nekā 2 miljonu latu kompensāciju kā atlīdzību par viņas bērna veselībai nodarīto kaitējumu. 2002. gada aprīlī persona N. iestājās Dzemdību namā. Mākslīgi stimulējot, pēc smagām dzemdībām pasaulē nāca zēns, kura veselības stāvoklis bija vidēji smags. Divas nedēļas bērns atradās reanimācijā, pēc tam ilgi ārstējās Bērnu kliniskajā slimnīcā. Noteiktā diagnoze liecina, ka zēns būs invalīds uz mūžu. Māte uzskatīja, ka bērns kļuvis par invalīdu ārstu neprofesionālās rīcības dēļ, tādēļ vērsās MADEKKI, kas konstatēja virkni pārkāpumu tieši dzemdību laikā. Ārstu sodīja ar naudassodu, bet dzemdību nama administrācijai lika pilnveidot dzemdību norises karti, lai tā kļūtu saprotamāka. Paredzētā tiesa oktobrī nenotika un tika pārcelta uz 2004. gada februāri.

2003. gadā persona K. iesniedza Rīgas apgabaltiesā prasību pret medicīnas sabiedrību ARS par veselībai nodarītā kaitējuma atlīdzības apjoma noteikšanu un kompensācijas piedziņu LVL 30 000 apmērā, lai segtu medicīniskos un kontracepcijas izdevumus. 2000. gadā K. sāka lietot veselības pārbaudē ARS ginekoloģes ieteikto kontracepciju, bet drīz vien viņai radās komplikācijas. Kaut arī viņas veselības stāvoklis pasliktinājās, ārste nereaģēja uz pacientes sūdzībām. Latvijas Onkoloģijas centrā tika veikta steidzama operācija. Centra ārstiem izdevās novērst draudus K. dzīvībai, taču neizdevās saglabāt visas pacientes organisma funkcijas. K. lūgums medicīnas sabiedrības ARS valdes priekšsēdētājam pēc kompensācijas palika bez atbildes. 2001. gadā MADEKKI konstatēja būtiskus Ārstniecības likuma pārkāpumus un sodīja ginekoloģi ar naudas sodu. Pacientu tiesību birojs ir apsūdzējis ARS par prettiesiski nodarīto miesas bojājumu, kura sekas ir sakropļojums.

2003. gada janvārī sabiedrības uzmanības lokā nonāca informācija par veselības ministra Āra Audera saņemtajiem dubultmaksājumiem, ko viņš, iespējams, iekasējis no privātprakses

pacientiem iepriekšējā darbavietā – Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīcas (TOS) Mugurkaula ķirurģijas centrā. Korupcijas Novēršanas un Apkaršanas birojs (KNAB) veica pārbaudi un 2003. gada 20. martā ierosināja krimināllietu pēc Krimināllikuma 177. panta otrās daļas par atkārtoti izdarītu krāpšanu. KNAB norādīja, ka Ā.Auders, būdams valsts slimnīcas ķirurgs, pieprasījis pacientiem apmaksāt operācijas izdarīšanu mugurkaula ķirurģijas privātpraksē, kaut gan visiem Ā. Audera pacientiem, kas bija iestājušies TOS Mugurkaula ķirurģijas centrā uz plānveida operācijām, bija ģimenes ārsta nosūtījums, kas garantē operācijas apmaksu no valsts budžeta līdzekļiem. Pēc krimināllietas ierosināšanas premjers Einars Repše pieprasīja veselības ministra Ā.Audera demisiju.

1. pielikums

LCESC JURIDISKĀS KONSULTĀCIJAS 2003. GADĀ

2003. gadā LCESC sniegto bezmaksas konsultāciju skaits ir palielinājies, salīdzinot ar 2002. gadu, kopumā sasniedzot 157 sūdzības. Tas izskaidrojams galvenokārt ar to, ka LCESC uzsāka jaunu ES finansētu projektu, kura ietvaros tiek veiktas monitoringa vizītes slēgtajās iestādēs, it īpaši Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometnē. Savukārt uzsākot Nīderlandes MATRA finansētu projektu sadarbībā ar Nīderlandes Helsinku komiteju, palielinājies akcents uz pretdiskriminācijas jautājumiem. Konsultāciju skaits par dažāda veida diskrimināciju ir palielinājies no 1 konsultācijas 2002. gadā līdz 25 konsultācijām 2003. gadā. No tām 3 tika sniegtas latviski, 16 – krieviski un 6 – angļiski. Visvairāk sūdzību ir bijis par tiesību pārkāpumiem ieslodzījuma vietās – 28. No 157 sūdzībām 87 tika saņemtas krieviski, 62 – latviski un 7 – angļiski. Viens klients bija kurlmēms.

Tēma	Latviski	Krieviski	Angļiski	Kurlmēms	Kopā
Tiesības netikt diskriminētam	3	16	6		25
Tiesību pārkāpumi policijā	6	6			12
Tiesību pārkāpumi ieslodzījuma vietās	12	16			28
Tiesību pārkāpumi imigrācijas iestādēs	4	10	1		15
Tiesības uz taisnīgu tiesu	8	7			15
Bērnu tiesības	2	3			5
Darba tiesības	4	1			5
Dzīvokļa tiesības	2	8			10
Sociālās tiesības	10	16			26
Tiesības uz labu administrāciju	1	2			3
Tiesības uz privāto dzīvi	1				1
Ģimenes tiesības	4	1			5
Tiesībsubjektības atzīšana	2	1		1	4
Tiesības uz īpašumu	3				3
Kopā	62	87	7	1	157

2. pielikums

LCESC AKTIVITĀTES 2003. GADĀ

Publikācijas un ziņojumi

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, preses pārskats par mazākumtautību un integrācijas jautājumiem *Integration Monitor*, www.policy.lv, publicēts katru dienu no 24.05.2002.

Dace Lukumiete, Romi vai čigāni?, www.politika.lv, 28.01.2003.

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, *Cilvēktiesības Latvijā 2002. gadā*, Rīga: LCESC, 2003.

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, "Latvia," Human Rights in the OSCE Region: the Balkans, the Caucasus, Europe, Central Asia and North America. Report 2003 (Events of 2002). Vienna: International Helsinki Federation for Human Rights and IHF Research, 2003.

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, Report on Monitoring Closed Institutions in Latvia, May 2003 (editor: Angelita Kamenska, contributors: Angelita Kamenska, Ieva Leimane-Veldmeijere)

Ieva Leimane, materiāli par Latviju ziņojumam Immigration Law and Human Rights in Baltic States: Comparative Study on Expulsion and Administrative Detention of Irregular Migrants (by Dr. Joanna Apap), International Organization for Migration, 2002.

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, *Čigānu stāvoklis Latvijā*, Rīga: LCESC, 2003.

Ilze Brands Kehre, "The Role of Non-Governmental Organizations in the Protection and Promotion of the Rights of Persons Belonging to National, Ethnic, Religious and Linguistic Minorities", Referāts ANO Augstā komisāra cilvēktiesībās birojam, 2003. gada augusts.

Dace Lukumiete un Signe Martišūne, *Pirmais pētījums par čigāniem pabeigts*, www.politika.lv, 19.08.2003.

Dace Lukumiete un Signe Martišūne, Pirmais pētījums par čigāniem, Zemgales Ziņas, 22.10.2003.

Ieva Leimane-Veldmeijere, "A Cat at the Window" (raksts par alternatīvo aprūpi personām ar psihiskās veselības traucējumiem Latvijā, lai atzīmētu Starptautisko invalīdu dienu 3. decembrī), www.tol.cz (Transitions Online Weekly Newsletter), 28.11.2003.

Svetlana Djačkova, Latviešu valodas zināšanas un sabiedrības integrācija, Rīga: Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2003. gads.

Ilze Brands Kehre un Ilona Stalidzāne, Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā, Rīga: LR Naturalizācijas pārvalde, 2003. gads.

Ilze Brands Kehre un Nils Muižnieks, "The European Union, democratization, and minorities in Latvia," The European Union and Democratization (ed. by Paul J. Kubicek). London: Routledge, 2003.

Lekcijas, semināru un konferenču organizēšana un līdzdalība tajās

2003. gada 10. janvārī Svetlana Djačkova un Ilze Brands Kehre piedalījās "prāta vētras" diskusijā par jaunizveidotā Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta uzdevumiem Šlokenbekā.

2003. gada 15. janvārī Ilze Brands Kehre piedalījās Eiropas Padomes Informācijas un dokumentācijas centra organizētajā apaļā galda diskusijā par cilvēktiesību un mazākumtautību situāciju Latvijā ar Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas pārraudzības komitejas delegāciju un tās vadītāju Žozeti Dirjē.

2003. gada 21. janvārī Ilvija Pūce lasīja lekciju par cilvēktiesībām Rīgas 13. vidusskolas skolēniem, kas piedalās jauno juristu pulciņā.

2003. gada 28. janvārī Ieva Leimane un Eva Ikauniece piedalījās Strenču psihoneiroloģiskās slimnīcas Vidzemes sociālās rehabilitācijas centra atklāšanā. I. Leimane sniedza pārskatu par alternatīvās aprūpes formām un informēja par programmas "Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimo interešu aizstāvībai" prioritātēm.

2003. gada 7. februārī Ilze Brands Kehre piedalījās Sabiedrības integrācijas fonda konsultatīvajā sanāksmē ar nevalstisko organizāciju vadītājiem par prioritāšu noteikšanu

2003. gada sabiedrības integrācijas projektu konkursiem.

2003. gada 12. februārī Svetlana Djačkova piedalījās Sabiedrības integrācijas fonda rīkotajā ekspertu diskusijā par 2003. gada sabiedrības integrācijas projektu konkursu prioritātēm.

2003. gada 14. februārī Ieva Leimane piedalījās Veselības ministrijas organizētajā diskusijā “Jauna pieeja garīgās veselības politikas veidošanai” un informēja par SFL/LCESC Programmas “Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimo interešu aizstāvībai” aktivitātēm.

2003. gada 18. februārī Ieva Leimane piedalījās seminārā “Efektīva komunikācija un masu mediju attiecības” un informēja par LCESC aktivitātēm.

2003. gada 21. februārī LCESC organizēja semināru “Pašpalīdzības grupu veidošana cilvēkiem ar garīgās veselības un attīstības traucējumiem, to nozīme Latvijā”. Semināru vadīja Ieva Leimane.

2003. gadā Ilze Brands Kehre piedalījās Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās darba grupās par iecietības un pretdiskriminācijas jautājumiem, kā arī konferences un nacionālā rīcības plāna sagatavošanu.

2003. gada 19. martā Ilze Brands Kehre piedalījās paneldiskusijā “Vai rasisms Latvijā ir aktuāla problēma” ANO mājā Rīgā. Diskusiju organizēja Latvijas Jaunatnes padome sadarbībā ar UNITED (Nīderlande).

2003. gada 25. martā Ilvija Pūce piedalījās Latvijas personāla vadīšanas asociācijas rīkotajā seminārā “Demokrātiska darba vide un tiesisku darba attiecību nostiprināšana Latvijā” Rīgā.

2003. gada 2. aprīlī LCESC rīkoja preses konferenci, lai iepazīstinātu ar pārskatu “Cilvēktiesības Latvijā 2002. gadā.”

2003. gada 4. aprīlī Ilvija Pūce sniedza ziņojumu “Vispārējs ievads diskriminācijas novēršanas politikā” konferencē “Sabiedrības integrācija – iecietības veicināšana”, kuru organizēja Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts un Eiropas Padomes Informācijas un dokumentācijas centrs.

2003. gada 11. aprīlī Signe Martišūne lasīja referātu "Etniskās integrācijas aspekti Latvijā" konferencē "Pāreja uz vienotu izglītības sistēmu Latvijā". Konference notika Liepājā un to organizēja Liepājas Sociālās un nacionālās integrācijas centrs un Liepājas 8. vidusskola.

2003. gada 12. maijā LCESC organizēja semināru "Izdegšana un supervīziju loma aprūpes personāla darbā pansionātos un sociālās aprūpes centros personām ar garīga rakstura traucējumiem" Rīgā pansionātu un sociālo aprūpes centru darbiniekiem. Semināru vadīja Ieva Leimane-Veldmeijere.

2003. gada 12. un 14. maijā LCESC organizēja seminārus ieslodzījuma vietu darbiniekiem Rīgā "HIV/AIDS – Kā izsargāties no inficēšanās?". Seminārus vadīja Anhelita Kamenska.

2003. gada 12. maijā LCESC organizēja preses konferenci par HIV inficētajiem Latvijas ieslodzījuma vietās. Preses konferencē piedalījās Ieva Leimane-Veldmeijere un Anhelita Kamenska.

2003. gada 19. maijā Ilze Brands Kehre piedalījās Latvijas Ārlietu ministrijas rīkotajā diskusijā ar Kanādas Starptautiskās attīstības aģentūras (CIDA) pārstāvi par iespējām sniegt Latvijas NVO pieredzi dažādās jomās trešās pasaules valstīm.

2003. gada 18. jūnijā Ilze Brands Kehre prezentēja pētījuma "Reģionālo aspektu nozīme pilsonības jautājumu risināšanā" rezultātus LR Naturalizācijas pārvaldes organizētajā konferencē.

2003. gada 3. jūlijā LCESC organizēja semināru NVO un psihiskās veselības aprūpes speciālistiem par alternatīvās aprūpes projektu sagatavošanu Rīgā. Semināru vadīja Ieva Leimane-Veldmeijere.

2003. gada 30. jūlijā Ilvija Pūce apmeklēja sabiedriskās politikas centra PROVIDUS rīkoto iekšlietu ministra Māra Gulbja tikšanos ar nevalstiskajām organizācijām. Ilvija Pūce piedalījās diskusijā un informēja ministru par LCESC uzsāktu slēgto iestāžu monitoringa projektu.

2003. gada 14. augustā LCESC rīkoja preses konferenci, lai prezentētu pētījumu "Čigānu stāvoklis Latvijā". Pētījumu prezentēja Ilze Brands Kehre, Dace Lukumiete un Signe Martišūne.

2003. gada 19. augustā Anhelita Kamenska lasīja lekciju par EP Spīdzināšanas novēršanas komiteju 4. Starptautiskās vasaras skolas “Cilvēktiesības un to īstenošana. Eiropas un Baltijas valstu pieredze” dalībniekiem Rīgā. Vasaras skolu organizēja LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts.

2003. gada 17. septembrī Ieva Leimane-Veldmeijere piedalījās “Papardes zieda” un Valsts cilvēktiesību biroja rīkotajā diskusijā par LR Veselības ministrijas rīkojumu Nr. 227 “Par rakstveida informāciju par grūtniecības pārtraukšanas morālajiem aspektiem”.

2003. gada 2. oktobrī Ieva Leimane-Veldmeijere piedalījās Latvijas Pacientu tiesību biroja organizētajā Pacientu tiesību aizsardzības likumprojekta sabiedriskajā apspriedē un sniedza pārskatu par pacientu ar psihiskās veselības traucējumiem tiesību īpatnībām ārstniecības procesā.

2003. gada 13. – 14. oktobrī LCESC organizēja semināru “Slēgto iestāžu monitorings Baltijas valstīs”. Semināru un darba grupu par psihoneiroloģiskajām iestādēm vadīja Ieva Leimane-Veldmeijere. Anhelita Kamenska sniedza pārskatu par Spīdzināšanas novēršanas komiteju un tās vadlīnijām un vadīja darba grupu par policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoriem un cietumiem.

2003. gada 20. novembrī Ilze Brands Kehre sniedza ziņojumu par diskrimināciju un dzimumu līdztiesību nacionālajā konferencē “Dzimumu līdztiesības politikas īstenošana: Kurp ejam Latvijā?” Rīgā. Konferenci organizēja LR Labklājības ministrija.

2003. gada 3. decembrī Marina Krupņikova vadīja konferenci “Ejam tālāk. Mazākumtautību jauniešu aktivitāte – impulss sabiedrības integrācijai”, kuru organizēja Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts sadarbībā ar Fridriha Naumaņa fondu.

2003. gada 4. decembrī Ilze Brands Kehre piedalījās diskusijā “Politikas kvalitātes uzlabošanas iespējas” Rīgā. Diskusiju organizēja ANO Attīstības programma un Valsts kanceleja.

2003. gada 10. decembrī Ilze Brands Kehre teica uzrunu atceres pasākumā par godu Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas 55. gadadienai, ko Rīgā organizēja Eiropas Jaunatnes forums.

2003. gada 14.–15. decembrī Ilze Brands Kehre un Marina Krupņikova piedalījās mācību seminārā Latvijas nevalstiskajām organizācijām “ES izpratne Rīgā”. Semināru organizēja Eiropas Politikas centrs.

Darbs ar masu saziņas līdzekļiem

Vietējie laikraksti

LCESC darbinieki tika intervēti par dažādiem jautājumiem (par nediskrimināciju, valodas ierobežojumiem komerciālajām raidorganizācijām, ieslodzīto etniskajām proporcijām, nepilsoņiem, HIV/AIDS ieslodzījuma vietās, Vispārējo konvenciju par mazākumtautību aizsardzību, ksenofobiju un rasismu, Latvijas palīdzību Irākai) latviešu un krievvalodīgajā presē. Ilze Brands Kehre, Ieva Leimane-Veldmeijere, Anhelita Kamenska, Ilvija Pūce, Signe Martišūne un Dace Lukumiete tika citētas kopumā vairāk nekā 30 reizes latviski rakstošajā presē saistībā ar Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centra darbību, savukārt LCESC kā organizācija tikusi citēta vairāk nekā 16 reizes. LCESC tika citēts arī krieviski rakstošajā presē.

Vietējās televīzijas un radio

2003. gadā Ilvija Pūce tika intervēta LTV latviski un krieviski raidošajās ziņu programmās par likuma normas atcelšanu, kas paredzēja aizliegt pirmstiesas aizturēšanā esošajiem ieslodzītajiem piedalīties vēlēšanās. Ilzi Brands Kehri vairākkārt intervēja LTV (latviski un krieviski raidošās ziņu programmas) par mazākumtautību izglītības reformu un demonstrācijām pret to, par tiesību ierobežojumiem kandidēt vēlēšanās Latvijā, par nepilsoņu statusu pēc Latvijas iestāšanās ES, par izglītības reformā aktīvo NVO politiskajām saitēm, par stereotipiem par ASV un karu Irākā) un kanālā TV3 par mazākumtautību izglītības reformu. Anhelita Kamenska trīs reizes par dažādiem jautājumiem piedalījās krieviski raidošajā TV programmā PROCES, Signe Martišūne tika intervēta LTV ziņu raidījumam “Panorāma” par valodas ierobežojumu atcelšanu komerciālo raidorganizāciju veidotajās pārraidēs un Ieva Leimane-Veldmeijere krieviski raidošajā Latvijas Radio programmā “Alternatīva” par LCESC aktivitātēm un Latvijas Radio programmā “Krustpunkti” par Psihiatriskās palīdzības likumprojektu.

Ārvalstu mediji

Ilze Brands Kehre sniedza intervijas par dažādiem jautājumiem (nepilsoņi, mazākumtautību tiesības, lingvistiskās tiesības, mazākumtautību izglītības reforma, Eiropas

Padome un starptautiskais monitorings, ksenofobija, diskriminācija) "Die Tageszeitung" (28.02.2003.), Vācijas radio (08.05.2003.), Itālijas televīzijai (26.05.2003.), Slovēnijas televīzijai (05.06.2003.), Francijas radio (26.06.2003.), laikrakstam "Le Figaro" (15.09.2003.), Beļģijas televīzijai (11.09.2003.). Vairākas intervijas tika sniegtas Radio Brīvā Eiropa (2003. gada februārī – maijā).

Monitoringa aktivitātes, juridiskā palīdzība un izbraukumi

Ilvija Pūce sniedza bezmaksas juridiskās konsultācijas 157 apmeklētājiem.

2003. gada 17. janvārī Ieva Leimane veica pārbaudes vizīti uz Jelgavas psihoneiroloģiskās slimnīcas projektu "Mobilo ambulatoro psihiatriskās palīdzības komandu izveide un apmācība Jelgavā".

2003. gada 29. – 31. janvārī Dace Lukumiete un Signe Martišūne veica izbraukuma pētījumu Valmierā, rīkojot intervijas ar vietējiem čigāņiem, pašvaldības pārstāvjiem un pārstāvjiem no policijas, tiesas, Nodarbinātības dienesta un veselības aprūpes iestādēm.

2003. gada 19. februārī Ieva Leimane kopā ar Valsts cilvēktiesību biroja pārstāvjiem veica monitoringa vizīti uz Strenču psihoneiroloģisko slimnīcu.

2003. gada 25. februārī Ilvija Pūce veica monitoringa vizīti uz Ilģuciema sieviešu cietumu.

2003. gada 10. – 13. martā Dace Lukumiete un Signe Martišūne veica izbraukuma pētījumu Tukumā un Talsos, rīkojot intervijas ar vietējiem čigāņiem, pašvaldības pārstāvjiem un pārstāvjiem no policijas, tiesas, Nodarbinātības dienesta un veselības aprūpes iestādēm.

2003. gada 19. – 20. martā Dace Lukumiete un Signe Martišūne veica izbraukuma pētījumu Jelgavā, rīkojot intervijas ar vietējiem čigāņiem, pašvaldības pārstāvjiem un pārstāvjiem no policijas, tiesas, Nodarbinātības dienesta un veselības aprūpes iestādēm.

2003. gada 8. – 10. aprīlī Dace Lukumiete un Signe Martišūne veica izbraukuma pētījumu Daugavpilī un Jēkabpilī, rīkojot intervijas ar vietējiem čigāņiem, pašvaldības pārstāvjiem un pārstāvjiem no policijas, tiesas, Nodarbinātības dienesta un veselības aprūpes iestādēm.

2003. gada 15. aprīlī Ilvija Pūce veica monitoringa vizīti uz Šķīrotavas cietumu.

2003. gada 15. aprīlī Ieva Leimane-Veldmeijere kopā ar Toronto Garīgās veselības aprūpes un atkarību centru apmeklēja Aknīstes psihoneiroloģisko slimnīcu un iepazīstināja viesus ar SFL/LCESC Garīgi slimo interešu aizstāvības programmas finansētajiem projektiem.

2003. gada 17. aprīlī Anhelita Kamenska, Ilze Brands Kehre, Ieva Leimane-Veldmeijere, Ilvija Pūce un Eiropas Komisijas delegācijas Latvijā pārstāvji veica monitoringa vizīti uz Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometni.

2003. gada 6. – 9. maijā Dace Lukumiete un Signe Martišūne veica izbraukuma pētījumu Ventspilī un Kuldīgā, rīkojot intervijas ar vietējiem čigāniem, pašvaldības pārstāvjiem un pārstāvjiem no policijas, tiesas, Nodarbinātības dienesta un veselības aprūpes iestādēm.

2003. gada 15. maijā Dace Lukumiete un Signe Martišūne veica izbraukuma pētījumu Jūrmalā, rīkojot intervijas ar vietējiem čigāniem, pašvaldības pārstāvjiem un pārstāvjiem no policijas, tiesas, Nodarbinātības dienesta un veselības aprūpes iestādēm.

2003. gada 26. maijā Anhelita Kamenska, Dace Lukumiete and Signe Martišūne apmeklēja Ilģuciema sieviešu cietumu, lai pētītu čigānu tautības sieviešu situāciju ieslodzījuma vietās.

2003. gada 20. jūnijā Ieva Leimane-Veldmeijere tikās ar EK delegācijas Latvijā pārstāvjiem un psihiatru no Vācijas Matiasu Dosi, lai informētu par SFL/LCESC Garīgi slimo interešu aizstāvības programmu un pavadītu vizītē uz Rīgas psihoneiroloģisko slimnīcu.

2003. gada 7. augustā – 1. septembrī Ieva Leimane-Veldmeijere, Eva Ikauniece un eksperts– psihiatrs Uldis Veits veica 16 monitoringa vizītes uz sociālās aprūpes centriem personām ar garīga rakstura traucējumiem. Tika apmeklētas šādas iestādes: “Mēmele”, “Saulstari”, “Istra”, “Krastiņi”, “Kalupe”, “Rūja”, “Valka”, “Litene”, “Allaži”, “Ropaži”, “Iecava”, “Īle”, “Ķīši”, “Jelgava”, “Gaiļezers” un “3. pansionāts”.

2003. gada augustā – septembrī Ieva Leimane-Veldmeijere un Ilvija Pūce veica divas monitoringa vizītes uz Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometni.

2003. gada 14. oktobrī LCESC organizēja divas mācību monitoringa vizītes uz Rīgas psihoneiroloģisko slimnīcu un policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoru Rīgā, Aspazijas bulvārī.

2003. gada 21. oktobrī Ilvija Pūce veica monitoringa vizīti uz Iļģuciema sieviešu cietumu.

2003. gada 26. – 31. oktobrī Ieva Leimane-Veldmeijere un Eva Ikauniece veica monitoringa vizītes uz “Psihiatrijas centra” Piespiedu ārstēšanas un tiesu psihiatrisko ekspertīžu nodaļu, Piltenes sociālās aprūpes centru, Daugavpils psihoneiroloģisko slimnīcu, Aknīstes psihoneiroloģisko slimnīcu, Litenes sociālās aprūpes centru, Jelgavas psihoneiroloģisko slimnīcu un sociālās aprūpes centru “Atsaucība”. Vizītēs piedalījās arī Garīgi slimo interešu aizstāvības centra (Ungārija) un Ženēvas iniciatīvas psihiatrijā (Nīderlande) Viļņas reģionālā biroja pārstāvji.

2003. gada 13. novembrī Anhelita Kamenska veica monitoringa vizīti uz Matisa cietumu.

2003. gada 22. decembrī Ilvija Pūce veica monitoringa vizīti uz Olaines nelegālo imigrantu uzturēšanās nometni.

2003. gadā Ilvija Pūce vadīja SFL projektu “Juridiskās prakses un palīdzības centrs Latvijas Policijas akadēmijā” un projekta ietvaros vadīja seminārus Policijas akadēmijā.

Konsultēšana un eksperta atzinumu sniegšana

2003. gada 17. februārī Ieva Leimane, Ilvija Pūce un Svetlana Djačkova tikās ar Baltijas jūras valstu padomes komisāri Hellu Degn, lai informētu par attīstību cilvēktiesību un sabiedrības integrācijas jomās Latvijā.

2003. gada 12. martā Ilze Brands Kehre tikās ar Kanādas starptautiskās attīstības aģentūras (CIDA) Centrālās un Ziemeļeiropas nodaļas direktori Ingridu Knutsoni, lai informētu par cilvēktiesībām un sabiedrības integrāciju Latvijā un apspriestu nevalstisko organizāciju nākotnes lomu vietējā un reģionālā mērogā.

2003. gada 27. maijā Ieva Leimane-Veldmeijere tikās ar Eiropas Komisijas Delegācijas Latvijā pārstāvjiem, lai informētu par jaunāko attīstību Latvijas psihiskās veselības aprūpes jomā un garīgi slimo tiesību īstenošanu.

2003. gada 1. augustā Ilze Brands Kehre, Ilvija Pūce un Ieva Leimane-Veldmeijere tikās ar LR iekšlietu ministru Māri Gulbi, lai apspriestu iespēju saņemt atļauju monitoringa vizīšu veikšanai policijas izsūtītās aizturēšanas izolatoros.

2003. gada 22. septembrī Ilze Brands Kehre apmeklēja nevalstisko organizāciju un NATO parlamentārās asamblejas delegācijas tikšanos.

2003. gada 5. oktobrī Ilze Brands Kehre, Ieva Leimane-Veldmeijere un Anhelita Kamenska tikās ar Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāru Alvaro Hilu-Roblesu, lai informētu par cilvēktiesību situāciju Latvijā.

2003. gada 30. oktobrī Ieva Leimane-Veldmeijere, Eva Ikauniece un Oliveris Lewis (Garīgi slimo interešu aizstāvības centrs) tikās ar LR Veselības ministrijas Sabiedrības veselības departamenta direktoru Rinaldu Muciņu, lai informētu par psihoneiroloģisko slimnīcu monitoringa vizišu rezultātiem un apspriestu Psihiatriskās palīdzības likumprojekta virzību.

2003. gada 30. oktobrī Anhelita Kamenska tikās ar Tieslietu ministru Aivaru Aksenoku, Ieslodzījumu vietu pārvaldes priekšnieku Daili Lūku un Ieslodzījumu vietu Ģenerālinspekcijas biroja vadītāju Ilonu Kronbergu, lai apspriestu slēgto iestāžu monitoringa projektu.

2003. gada 19. novembrī Ilze Brands Kehre apmeklēja nevalstisko organizāciju tikšanos ar Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas pārraudzības komitejas vadītāju Žozeti Dirjē.

2003. gadā Ilze Brands Kehre pēc uzaicinājuma vairākkārt tikās un konsultēja vēstniecības un ārvalstu oficiālos pārstāvjus:

- vēstniekus un vēstniecību speciālistus no Zviedrijas, ASV, Lielbritānijas, Kanādas, Nīderlandes un Šveices vēstniecībām;
- Lielbritānijas un Nīderlandes ārlietu ministriju Baltijas nodaļas darbiniekus;
- Gruzijas parlamenta delegāciju (tai skaitā Pilsonības un integrācijas komisijas priekšsēdētāju).

Sniegtās rakstiskās ekspertīzes pēc pieprasījuma:

- Komentāri un rekomendācijas par Psihiatriskās palīdzības likumprojektu LR Veselības ministrijai (Ieva Leimane-Veldmeijere un Garīgi slimo interešu aizstāvības centrs Ungārijā);
- ECRI darbības un efektivitātes Latvijā izvērtējums (Ilze Brands Kehre);
- Eiropas Padomes Stratēģiskās plānošanas direktorāta Monitoringa departamentam – komentāri par reliģijas brīvību Latvijā (Ilze Brands Kehre);
- Viedoklis par cilvēktiesību situāciju Latvijā attiecībā uz patvēruma

- pieprasījumiem no Latvijas iedzīvotājiem Īrijā (informācija sniegta patvēruma meklētāja advokātiem) un Austrālijā (viedoklis sniegts Sidnejas Bēgļu lietu tribunālam) (Ilze Brands Kehre);
- Tiesu procesi Latvijā: 1) atzinums advokātam lietā par Brīvības partijas priekšvēlēšanu kampaņu – reklāmas izvērtējums saistībā ar rasu naida kurināšanu (Ilze Brands Kehre un Ilvija Pūce); 2) atzinums prasītājiem par Satversmes tiesā iesniegto prasību izvērtēt Radio un televīzijas likumā ietverto valodas ierobežojumu komerciālajās raidorganizācijās atbilstību Satversmei (Signe Martišūne); 3) atzinums Satversmes tiesai par Kriminālprocesa kodeksā iekļauto prasību, ka krimināllietā apsūdzēto var pārstāvēt tikai zvērināts advokāts (Ilze Brands Kehre, Ilvija Pūce).
 - atzinums Baltijas – Amerikas partnerattiecību programmai par reģionālo nevalstisko organizāciju sagatavoto publikāciju par EP Vispārējo konvenciju par mazākumtautību aizsardzību (Ilze Brands Kehre);
 - LCESC (“ēnu ziņojums”) alternatīvais ziņojums par Latviju ANO Komitejai pret spīdzināšanu pirms Latvijas ziņojuma par ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai sodīšanas veidiem izpildi (Anhelita Kamenska).

Piedalīšanās starptautiskos pasākumos

2003. gada 2. – 4. februārī Ilvija Pūce piedalījās Baltijas jūras valstu padomes organizētajā seminārā “Pirmstiesas aizturēšana Baltijas jūras reģionā” Sanktpēterburgā, Krievijā.

2003. gada 5. – 7. februārī Ieva Leimane piedalījās Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāra un Pasaules veselības organizācijas Eiropas reģionālā biroja rīkotajā seminārā “Personu ar psihiskās veselības traucējumiem tiesību aizsardzība un veicināšana” Kopenhāgenā, Dānijā.

2003. gada 19. – 24. februārī Signe Martišūne piedalījās mācību seminārā nevalstiskajām organizācijām par EP Vispārējo konvenciju par mazākumtautību aizsardzību Strasbūrā, Francijā. Semināru organizēja Eiropas Padome un Starptautiskā Minoritāšu tiesību grupa.

2003. gada 4. aprīlī Ieva Leimane-Veldmeijere bija viena no ziņotājām darba grupā “Bez garīgās veselības nav veselības” starptautiskā konferencē “Veselības interešu efektīva aizstāvība Eiropā” Rīgā. Konferenci organizēja Atvērtās sabiedrības institūts un Eiropas Sabiedrības veselības alianse.

2003. gada 9. – 10. aprīli Ilze Brands Kehre apmeklēja Atvērtās sabiedrības institūta atbalstīto politikas analīzes institūtu tikla tikšanos Londonā.

2003. gada 10. – 11. aprīli Ieva Leimane-Veldmeijere piedalījās seminārā Tallinā par psihiskās veselības aprūpes pakalpojumu finansēšanu un informēja par SFL/LCESC Garīgi slimo interešu aizstāvības programmas aktivitātēm. Semināru organizēja politikas analīzes centrs PRAXIS.

2003. gada 23. – 25. maijā Svetlana Djačkova piedalījās seminārā Viļņā “Uz lingvistiskās dažādības pārzināšanu Baltijas valstīs”. Semināru organizēja Eiropas Minoritāšu jautājumu centrs (Flensburga, Vācija).

2003. gada 16. – 17. jūnijā Ilze Brands Kehre kā Latvijas ieteiktā novērotāja apmeklēja EUMC valdes 16. sanākumi Vīnē, Austrijā.

2003. gada 2. jūlijā Ilze Brands Kehre vadīja paneļdiskusiju konferencē Zagrebā par mazākumtautību integrāciju Dienvidaustrumu Eiropā un Baltijas valstīs. Konferenci organizēja Horvātijas Starptautisko attiecību institūts, EDSO misija Horvātijas Republikā un Zviedrijas vēstniecība.

2003. gada septembrī Signe Martišūne piedalījās pieredzes apmaiņas braucienā “Nākotnes personības”, lai iepazītos ar cilvēktiesību un integrācijas jautājumu risināšanu Francijas administrācijā (Parīze, Renna, Francija).

2003. gada 11. – 13. septembrī Ieva Leimane-Veldmeijere piedalījās mācību seminārā Budapeštā par sociālo uzņēmumu veidošanu. Semināru organizēja organizācija NEST un Atvērtās sabiedrības institūta Garīgi slimo interešu aizstāvības programma (Budapešta).

2003. gada 24. – 26. septembrī Ilze Brands Kehre piedalījās reģionālajā seminārā Austrumeiropas ekspertiem par Pasaules konferences pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un neiecietību Rīcības programmu. Konferenci organizēja ANO Augstā komisāra cilvēktiesībās birojs. Ilze Brands Kehre uzstājās ar ziņojumu par nevalstisko organizāciju lomu nacionālajām, etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām minoritātēm piederušo personu tiesību aizsardzībā un veicināšanā.

2003. gada 14. – 15. oktobrī Marina Krupņikova piedalījās Eiropas Rasisma un ksenofobijas novērošanas centra (EUMC) organizētajā RAXEN_CC Nacionālo atbalsta punktu pirmajā konferencē Vīnē, Austrijā.

2003. gada 16. – 18. oktobrī Ieva Leimane-Veldmeijere piedalījās Pasaules alianses garīgi slimo interešu aizstāvībai (GAMIAN) ikgadējā konferencē Marseļā, Francijā.

2003. gada oktobrī – decembrī Signe Martišūne veica pētījumu par Eiropas Savienības mediju politiku Oksfordas universitātes Socioloģiski juridisko pētījumu centra Salīdzinošās mediju likumdošanas un politikas programmā kā Atvērtā sabiedrības institūta un Chevening stipendiāte.

2003. gada 1. oktobrī Ilze Brands Kehre Hāgā (Nīderlandē) saņēma LCESC piešķirto Maksa van der Stūla balvu un teica pateicības runu.

2003. gada 24. – 26. oktobrī Ilze Brands Kehre piedalījās EDSO Augstā komisāra nacionālo minoritāšu jautājumos organizētajā konferencē “Minoritāšu valodu lietojums elektroniskajos masu medijos” Bādenē pie Vīnes, Austrijā.

2003. gada 29. – 30. oktobrī Ilze Brands Kehre kā Latvijas ieteiktā novērotāja apmeklēja EUMC Valdes 17. sanākumi Vīnē, Austrijā.

2003. gada 30. – 31. oktobrī Ilze Brands Kehre piedalījās Eiropas Padomes organizētajā konferencē “Piepildot ietvaru” Strasbūrā, Francijā, lai atzīmētu Vīspārējās konvencijas par mazākumtautību aizsardzību spēkā stāšanās 5. gadadienu.

2003. gada 27. oktobrī – 8. novembrī Ilvija Pūce piedalījās mācību seminārā “Cilvēktiesību līgumu rekomendāciju īstenošanas stiprināšana un nacionālo aizsardzības mehānismu pastiprināšana” Ženēvā, Šveicē. Semināru organizēja ANO Augstā komisāra cilvēktiesībās birojs.

2003. gada 27. oktobrī – 13. novembrī Ilvija Pūce apmeklēja ANO Cilvēktiesību komitejas sesiju Ženēvā, Šveicē.

2003. gada 7. – 8. novembrī Ieva Leimane-Veldmeijere apmeklēja Atvērtās sabiedrības institūta atbalstīto politikas analīzes institūtu tikla septīto tikšanos Kijevā, Ukrainā.

2003. gada 10. – 11. novembrī Marina Krupņikova piedalījās Eiropas Rasisma un ksenofobijas novērošanas centra (EUMC) organizētajā RAXEN_CC Nacionālo atbalsta punktu otrajā konferencē Vīnē, Austrijā.

2003. gada 13. – 16. novembrī Ilze Brands Kehre piedalījās Starptautiskās Helsinku federācijas ikgadējā asamblejā Vīnē, Austrijā.

2003. gada 14. novembrī Ieva Leimane-Veldmeijere un Eva Ikauniece apmeklēja Atvērtās sabiedrības institūta Pirmsiestāšanās ES monitoringa programmas un Garīgi slimo interešu aizstāvības programmas rīkoto sanākumi Budapeštā par pētījuma “Izglītības un nodarbinātības cilvēkiem ar garīgās attīstības traucējumiem pieejamības monitorings” gatavošanu.

2003. gada 21. – 22. novembrī Ilvija Pūce piedalījās Eiropas Romu (čigānu) tiesību centra rīkotajā seminārā par tiesāšanās lomu ES Rasu direktīvas īstenošanā Budapeštā, Ungārijā.

2003. gada 21. – 22. novembrī Svetlana Djačkova piedalījās Sociālo pētījumu institūta rīkotajā seminārā “Eiropas integrācijas izpratne: pilsoniskās dzīves etniskā dimensija” Viļņā, Lietuvā.

2003. gada 24. – 28. novembrī Ilze Brands Kehre, Ilvija Pūce un Marina Krupņikova piedalījās mācību vizītē Nīderlandē MATRA projekta “Stiprinot LCESC kapacitāti pret-diskriminācijas jomā” ietvaros. Vizīti organizēja Nīderlandes Helsinku komiteja. Vizītē piedalījās arī Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta, Dzimumu līdztiesības apvienības un Latvijas Jaunatnes padomes pārstāvji.

LCESC 2003. gada finansiālās darbības pārskats

Bilance (LVL)

<u>AKTĪVS</u>	<u>Pielikums</u>	<u>31.12.2003</u>	<u>PASĪVS</u>	<u>Pielikums</u>	<u>31.12.2003.</u>
ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI			FONDI		
Pamatlīdzekļi	2	5,689	Rezerves fonds		177,388
Kopā ilgtermiņa ieguldījumi		5,689	Kopā fondi		177,388
APGROZĀMIE LĪDZEKĻI			UZKRĀJUMI		
Debitoru parādi	3	554,714	Kopā uzkrājumi		3,411
Avansi un īstermiņa aizdevumi		316	ĪSTERMIŅA KREDITORI		
Pārējie		1,382	Parāds par saņemtajiem pakalpojumiem		1,346
Nauda		187,582	Norēķini ar dotāciju saņēmējiem	4	73,625
Kopā apgrozāmie		743,994	Nākamo periodu dāvinājumi	5	491,719
			Sociālās apdrošināšanas līdzekļi	6	2,194
			obligāto iemaksu parāds		
KOPĀ AKTĪVS		749,683	Kopā īstermiņa kreditori		568,884
			KOPĀ PASĪVS		749,683

Ieņēmumu un izdevumu pārskats (LVL)

	Pielikums	<u>2003</u>
IEŅĒMUMI		
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi		<u>378,345</u>
Kopā ieņēmumi		378,345
IZDEVUMI		
Izdevumi statūtos paredzēto mērķu īstenošanai		(223,984)
Administratīvie un citi darbības izdevumi:		
Atbildība par darbu un sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	7	(30,102)
Pamatlīdzekļu nolietojums	2	(2,311)
Citi izdevumi	8	(22,270)
Kopā administratīvie un citi darbības izdevumi		<u>(54,683)</u>
Kopā izdevumi		(278,667)
IEŅĒMUMU UN IZDEVUMU STARPĪBA		<u>99,676</u>

Ziedojumu un dāvinājumu pārskats (LVL)

	<u>2003</u>
Pārskata gadā saņemto ziedojumu un dāvinājumu kopsumma	378,345
Sorosa Fonds– Latvija	73,809
Eiropas Komisija	126,571
Europe Monitoring Centre On Racism and Xenophobia	14,240
Max Van Der Stoel balva	32,300
OSI Budapešta	58,300
Nīderlandes Helsinku komiteja	28,121
Citi	45,004

Saņemto ziedojumu un dāvinājumu izlietojums

SFL Integrācijas un etniskās saskaņas veicināšanas programma	8,761
SFL Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimu cilvēku interešu aizstāvības programma.	51,489
Sorosa Fonds– Latvija uzkrātie izdevumi	–
The European Community "Monitoring Human Rights and Prevention of Torture in Closed institutions: prisons, police cells and mental health care institutions in Baltic countries"	81,250
Projekts "European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia"	10,201
Netherlands Helsinki Committee "Strengthening the Anti-Discrimination Work of the Latvian Center for Human Rights and Ethnic Studies"	5,149
SIF projekts "Study of the Situation of Roma in Latvia"	21,626
Citu ziedotāju apstiprinātie projekti	45,508
Kopā	223,984
Centra administratīvie un citi darbības izdevumi	54,683
Saņemto ziedojumu un dāvinājumu izlietojums kopā	278,667

LCESC 2003. gada grāmatvedības revīziju veica zvērināts revidents Ivars Blumbergs. Interesenti var iepazīties ar auditora slēdzienu LCESC birojā.

LCESC darbinieki 2003. gadā

Ilze BRANDS KEHRE – LCESC direktore

Ieva LEIMANE-VELDMEIJERE – LCESC direktores vietniece

Ilvija PŪCE – LCESC juriste

Marina KRUPŅIKOVA – LCESC politikas analīzes pētniece

Signe MARTIŠŪNE – LCESC politikas analīzes pētniece

Svetlana DJAČKOVA – LCESC politikas analīzes pētniece

Dace LUKUMIETE – LCESC mediju analītiķe (no 2003. gada septembra mācību atvaļinājumā)

Indra STRAUTIŅA – LCESC mediju analītiķe (no 2003. gada septembra))

Eva IKAUNIECE – Programmas “Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimo interešu aizstāvībai” administratīvā asistente

Anda JANEKA – LCESC biroja vadītāja

Renāte LĪNE – LCESC finanšu menedžere

Anhelita KAMENSKA – ārštata pētniece